

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul VII

N-rul

3

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Un

exemplar:

L e i 30

C L U J, 1 Februarie 1930

C U P R I N S U L :

PROBLEME SOCIALE : Este comunismul rus un scop sau un mijloc ?

O nouă direcție în Sociologie . . . . .

BIOPOLITICA : Prietenii și dușmanii omului . . . . .

Alcoolismul . . . . .

EUROPA CONTIMPORANĂ : Literatura românească în Italia . . . . .

ACTUALITĂȚI : Pentru educația poporului . . . . .

Centenarul unei reviste de renume mondial: „Revue de Deux Mondes“ . . . . .

ARDEALUL VECHIU : Teatrul Național din București la Arad acum 61 de ani . . . . .

DISCUȚII ȘI RECENSII : Revista de filosofie. — Influențele streine asupra lui M. Eminescu. — Amânarea participării

PAGINI LITERARE : Heinrich Heine: Din Intermezzo liric. — Maria Kastarska-Sergescu: Urechelnița, trad. de . . . . .

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE : Teatru: Regele Lear . . . . .

FAPTE, IDEI ȘI OBSERVAȚIUNI : Statutul minorităților. — Sfârșitul unei dictaturi? — Căsătorie și logodnă princiară. — Marele succes dela Haga. — Criza financiară a României. — O despărțire. . . . .

Liviu Rusu

Traian Herseni

Dr. Eugen Nicșoară

Dr. Emil Zinveliu

Aurel Decei

Horia Trandafir

Ion Breazu

Isaia Tolan

Ion Clopoșel

I. Constantinescu-Delabaia

Cronicar

Red.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA: CLUJ, PIATA UNIREI No. 8. CALEA VICTORIEI No. 51.

Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și interprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite în America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Director : Ion Clopoșel

Redacția și Administrația :
CLUJ {Calea Victoriei 51. TELEFON : 308
{Piața Unirii No. 8.
CLUJ, 1 Februarie 1930

Anul VII

N-rul 3

Un exemplar : Lei 30;

Este comunismul rus un scop sau un mijloc ?

O convorbire cu un profesor rus.

În vara anului 1928, într-o călătorie de studii, am ajuns la Hamburg. Întâmplarea adusesse acolo tocmai în acea vreme și un profesor rus dela facultatea pedagogică din Petrograd. Ne-au mânat la Hamburg aceleași preocupări, așa încât timp de o lună zilnic eram împreună. Multe erau subiectele conversațiilor noastre, cele mai interesante însă erau în legătură cu întâmplările din Rusia.

Amândoi eram absorbiți de probleme psihologice, așa încât într'un mod foarte firesc și conversațiile noastre, cu subiect social, plecau oarecum dela un substrat psihologic.

În preseara plecării noastre din Hamburg am fost invitați la o masă de adio la profesorul, a cărui autoritate științifică ne-a atras și pe noi la Hamburg. Oaspeții de față erau în majoritate psihologi și sociologi. Centrul conversațiilor a fost și aici profesorul rus. Nu prea avea el darul vorbirii. Însă noutatea problemelor pe cari ni le înfățișa, aspectele cu totul nouă cu privire la cauzele întâmplărilor din Rusia ne-au captivat cu desăvârșire.

Târziu de tot am părăsit casa care ne-a găzduit. Eu am plecat împreună cu profesorul rus. Eram încă sub impresia vie a tuturor celor povestite în decurs de o lună și sintetizate succint în conversațiile din astă seară. Mergeam împreună spre casă. Discuțiile au reînviat între noi doi. Trecând pe lângă un parc, ne-am așezat pe o bancă la lumina unui felinar. Cu toate că mi s'au întrebări îmi ardeau pe buze, lăsam pe tovarășul meu să vorbească. Vorbea acum cu multă însuflețire, fiindcă era viu atins de impresia interesantă, pe care o stărnise în seara aceasta.

— Este curios, îmi spunea el,

cu câtă prejudecată sunt deprinși oamenii să privească mersul lucrurilor Asta o știu în deosebi dela noi, unde, ca niciunde, eram gătuși de masa prejudecăților. Pentru aceea, înțeleg foarte bine de ce stările de astăzi din Rusia, sunt judecate în toate părțile așa cum se judecă. În Rusia se petrece un fenomen, care amenință starea actuală a tuturor țărilor. Pentru aceea este firesc, că ceea ce se petrece la noi să fie judecat din punct de vedere al aceleia, care se simte amenințat în propria existență. Este firesc, ca arbitrii noștri să vadă numai acele aspecte din mișcarea dela noi, care în mod fatal duc la condamnarea acestei mișcări. Dar nu-i mai puțin adevărat, că această atitudine unilaterală învăluie complect adevăratul substrat, care în mod fatal a dus la stările de astăzi dela noi. Mie îmi place să privesc evenimentele din punct de vedere al imboldurilor psihologice. Și crede-mă, prietene, că convingerea mea intimă, formată prin îndelungate studii psihologice, era în flagrantă contradicție cu ceea ce vedeam că tinde să se realizeze în Rusia comunistă. Individualismul psihologic, bazat pe destăinuirea acelor forțe care duc la izbândă personalitățile proeminente, nu se poate împăca cu ideea comunismului gregar, care vrea să sufoce individualitatea umană spre a ușura izbânda celor mulți. Însă tot acest studiu psihologic m'a învățat să nu judec evenimentele numai după suprafața lor, ci să caut și dinamismul lor interior. La început priveam evenimentele dela noi cu o dușmănie hotărâtă. A trebuit însă să mă conving că uneori evenimentele sunt mai presus de noi, că le poți dușmăni dacă vrei, dar că ești neputincios în fața lor. Și tocmai vă-

zând forța titanică, cu care s'a desfășurat toată mișcarea revoluționară rusă, m'a dus oarecum la resemnare, și m'a îndemnat să văd pe de-o parte cu ochii omului de știință, pe de altă parte, cu ochii aceluia care își iubește patria, care este motorul ascuns, care a putut să dea atâta vehemență lavinei maselor populare. Și crede-mă că deși n'am cedat nimic din convingerile mele individualiste, atitudinea dușmănoasă dela început a luat nuanțe mai împăciuitoare și am reușit să întrevăd în situația tulbură de astăzi germele unui viitor mai bun pentru Rusia așa de mult încercată.

Aici profesorul se opri puțin. Pe câteva clipe își închise ochii, parcă voia să vadă în zări sufletești ceea ce îmi talmăcea cu atâta convingere.

— M'am convins că este imposibil să judeci un fenomen social, independent de împrejurările în care s'a produs. Din punctul de vedere principial, orice idee socială o poți aproba sau combate, după cum te duce convingerea și după cum te ajută argumentele. În discuția abstractă multe se pot împăca, după cum multe se pot contrazice. E cu totul altceva când un fenomen s'a produs aievea. În cazul acesta trebuie să îți seamă de rădăcinile adânci, cari l-au produs. Aici nu mai încap dialectică, n'ai decât să constăți faptul ca atare. Evenimentele de astăzi din Rusia au la bază întreaga istorie a colosului țarist. Să nu te mire ceea ce îți spun. Dacă vei examina toate frământările trecutului nostru, îmi vei da dreptate. Eu cred că fiecare popor trebuie considerat ca un organism viu, care tinde să se desvolte, pentru ca să-și asigure existența. Toată istoria unui popor depinde de

posibilitățile sale de dezvoltare. Când dezvoltarea este asigurată, evenimentele evoluează, mai mult sau mai puțin normal. Am putea cita drept exemplu, întrucâtva Anglia. Sunt însă cu mult mai dese cazurile, când nu prea există posibilități de dezvoltare. Diferite împrejurări, pe cari nu-i nevoie să ți le înșir aici, pun zăgaz forțelor dinamice, care în mod fatal animă orice ființă vie. În cazul acesta, acest dinamism interior fierbe în mod tainic, până ce primul moment potrivit izbucnește cu tărie luând de regulă aspectul unei anomalii sociale. Acesta e cazul din Rusia. Cunoști într'atâta istoria noastră, ca să-ți dai seama ce vreau să spun. În decursul veacurilor, poporul rusesc zăcea sub jugul puternicilor dela Petrograd. Că oprirea aceasta era și ea un produs fatal al împrejurărilor în care am trăit, n'o discut aici. Fapt este că o prăpastie adâncă s'a săpat între cei de sus și cei de jos. Cea mai mare parte a poporului rusesc era un colos, care se frământa în propriile sale forțe, fără să și le poată manifesta în forme concrete. Și ca toate ideile revoluționare, ele sugărau egalitatea socială dintre oameni. Un popor oprimat cerea dreptul să trăiască. Nu putea să nu se ivească ideea comunismului. Este ideea cea mai accesibilă în care se complac masele oprimate. Egalitatea oamenilor a fost ideea cu care și-a început creștinismul drumul spre cucerire. Oamenii condamnați la neputință, au nevoie de beția fericirii, pe care le-o dă ideea, că nu mai există tari și slabi, ci numai semeni egali, cari cu toții au dreptul la o soartă mai bună. Într'o țară unde sunt înfiripate libertățile cetățenești, unde individul își poate croi drum prin propria-i putere de creație, astfel de idei cu greu pot prinde. Nici unde în viața modernă n'a fost terenul așa de prielnic pentru ideea comunistă ca la noi. Ea trebuia să apară, fiindcă poporul nostru avea nevoie de un ideal și de o consolare. Și a fost destul să vină cazul unui război, când oprimatorul avea nevoie de concursul masselor, ca acestea la un moment dat să refuze supunerea și să porceadă la realizarea idealului mult visat. Numai în felul acesta psihologic cred că se pot explica revoluțiile. În lumina acestor fapte nu ți se pare firească ivirea comunismului în Rusia?

Eu i-am răspuns, că într'adevăr argumentarea lui este foarte sugestivă.

— Nu vreau să spun, continuă profesorul, că prin aceasta trebuie să și admiți ideile propovăduite de profetii comunismului. Necesitatea apariției unui fenomen încă nu implică valoarea lui pozitivă. Cine a afirmat vre-odată că fulgerul este ceva folositor? Dar nu-i mai puțin adevărat că el este o descărcare necesară a stărilor atmosferice supraîncărcate. În Rusia fierbărea înteroară ajunsese la suprema sa limită. Nimeni n'a înțeles să deschidă drum liber forțelor încleștate. Și atunci s'a desfășurat descărcarea fulgerătoare a comunismului, care a lovit fără cruțare. Cred că privind lucrurile din acest punct de vedere, le putem da o interpretare care leagă comunismul într'un mod foarte firesc și armonic de dezvoltarea istorică a Rusiei. Repet încă odată: comunismul a fost numai forma prin care au izbucnit forțele încleștate din adânc. Lumea privește de regulă forma, și aceasta fiind prea puțin convenabilă situațiilor de aiurea, este criticată. Nu se prea ia în considerare ce se manifestă prin această formă; și cred că aceasta interesează mai mult. Din cele câte am spus reiese întrucâtva, că nu consider comunismul ca o idee generală care se potrivește ori când și ori unde, indiferent de timp și spațiu. Trebuie să existe anumite împrejurări, care să-i dea naștere.

Ascultam cu tot mai multă încordare. Tot ce spunea avea multă asemănare cu o mulțime de idei, care într'un mod obscur mijeau de mult în mine. Și profesorul își continuă argumentarea:

— Dacă luăm în considerare sensul adânc, pe care îl are deslănțuirea acestor forțe încătușate, se impune o cu totul altă interpretare a evenimentelor în curs. Să nu ne legăm de neajunsurile vremelnice, ci să căutăm să le legăm de toată scara trecutului și să le descoperim semnificația pentru viitor. Spuneam că fiecare popor are în mod firesc tendința de afirmare, tinde să-și cucerească un loc cât mai prominent. De loc nu-i exagerată afirmația lui Nietzsche, că suntem dominați de voința la putere. Poporul rusesc a căutat și el într'una să devină stăpânul împrejurărilor în care trăia. Însă posibilitățile lui de afirmare erau limitate, fiindcă destinele lui depindeau numai de fe-

lui cum dicta o pătură suprapusă. Masele adânci nu se puteau afirma prin ele înșile. Toate puterile lor sufletești erau condamnate la tăcere, posibilitatea de afirmare în viața publică era cu desăvârșire imposibilă. Condamnat la tăcere, sentimentele lui se manifestau în alte forme: în muzică, în cântece, și în general în toate domeniile, unde se putea manifesta un sentiment tănuț fără riscul de a primi drept răspuns surghiunul în Siberia. Acesta a fost unul din marile imbolduri care a dat avânt neobișnuit literaturii, muzicii și în general întregii arte rusești. Pe lângă anumite calități specifice rasei slave era întregul colos de sentimente copleșite, cari își căutau o formă concretă. Acum însă s'a făcut un pas deciziv înainte. Revoluția a rupt zăgazurile care țineau legat poporul de jos. El a ajuns în sfârșit la posibilitatea de afirmare. Crede-mă, prietene, că aceasta este adevărata semnificație a revoluției rusești. Nu forma de guvernământ care s'a întronat mă interesează pe mine. Faptul important este că un popor în lanțuri a ajuns să scape de asupritorii, care îi răpeau posibilitatea de afirmare.

— E foarte interesant ce spuneiți, domnule profesor, răspunsei eu. Dar nu credeți că vechea tiranie de sus a fost înlocuită cu o nouă tiranie de jos? Sau mai bine zis în numele celor mulți de jos s'a întronat iarăși o minoritate, care dictează de sus?

— Mă așteptam la răspunsul acesta, îmi răspunse el. În aparență este așa. Să examinăm iarăși chestiunile ceva mai adânc, și vei vedea că numai pe jumătate este așa. O altă latură a problemei care se bazează pe *realitățile* ce se petrec în Rusia, nu se prea ia în considerare. După cum spuneam, lumea se leagă mai bucuros de faptele momentului, decât de perspectivele viitorului. Admit și sunt absolut de acord, că astăzi avem în Rusia o tiranie poate mai săngeroasă ca cea din trecut. Este într'adevăr uimitor câte paradoxe se petrec la noi. Desigur cel mai mare este acela, că revoluția a izbucnit pentru libertatea poporului. Însă toți aceia cari nu sunt de acord cu ideile revoluției, sunt puși la zid, deci în faptă se calcă libertatea în modul cel mai brutal. Dar trebuie să înțelegem, că toate faptele mari din istorie se petrec cu o anumită vehemență.

Ideile nouă, pentruca să se impună în practică, trebuie să devină un mit. Devenind un mit, ele sunt considerate ca singure salvatoare, și toți care se împotrivesc sunt considerați dușmani ai fericirii poporului. Dar să nu uităm să privim și cealaltă latură a chestiunii. Sunt mai mult de zece ani de când s'a întronat noua stare de lucruri. În acest timp s'a lucrat foarte mult. Revoluționarii noștri n'au pretins numai o admirație contemplativă a ideilor propagate, ci s'au pus și pe lucru. Ideea lor fundamentală a fost asigurarea posibilităților de afirmare pentru întregul popor. Și în vederea aceasta s'a dat o grijă deosebită educației în general, dela copii până la adulți. E adevărat că prin această educație se urmărește în primul rând creșterea unor luptători devotați ai idealului comunist. Însă prin această operă educativă se realizează încă ceva și cred că împotriva tuturor intențiilor revoluționarilor noștri, aceasta este siguranța viitorului nostru. Iată ce vreau să spun: Prin noua stare de lucruri s'a format un curent puternic pentru introducerea celor mai moderne mijloace de educație. Școlile noastre se transformă încetul cu încetul după toate cerințele pedagogiei noi. Ba noi am mers așa de departe, încât am înființat facultăți pedagogice speciale, în care corpul nostru didactic este instruit nu numai în specialitatea pe care și-o alege, ci mai ales este familiarizat cu tot ce poate face din el un bun educator. De altfel meritele noastre în domeniul educației sunt recunoscute fără rezervă în toată lumea. Eu însă adaug din partea mea, că această operă de educație, cu toată intenția comunistă cu care se face, va da rezultate cu totul opuse acestei idei. Și aceasta tocmai din pricina metodei comuniste. Mă vei înțelege dându-ți un exemplu: Fanatismul comunist este așa de puternic, încât nu numai idealul care se infiltrază, ci chiar și metoda este comunistă. — Ideea centrală a comunismului este cultul comunității. Iar pentru ca acest cult al comunității să pătrundă cât mai mult, el este introdus în mod practic în școală. Copiii școlilor și studenții universităților noastre nu sunt supuși în mod orbesc autorităților școlare. Ei își au delegații lor în sfaturile de conducere și își exprimă părerea în toate che-

stiunile. În deosebi în privința pedepselor, au cuvântul hotărâtor. Și îți spun sincer, că pentru lucruri mici foarte des, dau pedepse cu mult mai aspre decât ar fi făcut-o autoritățile școlare. Cu un cuvânt, școala la noi este un stat comunist în miniatură. Elevii nu numai au dreptul, dar chiar li se impune să ia parte activă la treburile școlii. Și aceasta este un germene extraordinar de fecund. Elevii au posibilitatea să se afirme în toate privințele; aceasta înseamnă că în timp ce mai de mult, și în alte părți și astăzi, elevii erau numai niște receptori pasivi a ceea ce li se dicta de către dascăli, la noi ei sunt niște factori activi, cari în orice chestiune au posibilitatea să-și formeze o părere. Ideahul educației moderne bazat pe șirul nesfârșit al datelor științei este dezvoltarea la maximum posibil a forțelor creatoare din fiecare individ. La noi prin introducerea factorului activ este asigurată această posibilitate: în comunitatea școlară fiecare elev își poate manifesta părerea și capacitatea. Nu vezi însă într'asta pericolul enorm care amenință comunismul în însăși temeliile lui? Conducătorii noștri cei mai mulți, au o inteligență foarte ageră; mă mir că n'au observat încă acest pericol. Aceia însă dela noi cari ne ocupăm de problemele educației și vedem realizarea lor în practică, ne-am convins de mult că ele vor da cu totul alte rezultate decât cele dorite de comuniștii noștri. Îți mărturisesc categoric o convingere intimă: comunismul rusesc niciodată nu va fi învins de către țările dușmane. Pentru aceasta Rusia are o înținere prea mare, iar țările străine sunt încă prea istovite. Însă comunismul va fi cu timpul învins în însăși temeliile sale de către proprii săi fii. În școlile noastre moderne, cu cât ele se vor răspândi mai mult, se vor dezvolta din ce în ce individualități cu păreri și vederi proprii, individualități cari s'au deprins deja din școală că trebuie să se afirme în mod tenace între semenii lor, pentru ca să poată străbate cu mai mult succes în viață. Dar nu ești de părerea că formarea unor individualități puternice este tot ce poate fi mai potrivit idealului comunist? Acela care stă cu siguranță de stâncă pe picioarele proprii, nu așteaptă salvarea dela miracolul comunității; el și-o caută prin sine însuși. Dănuirea comu-

nismului ar fi asigurată numai în cazul dacă s'ar crește și de aci înainte individualități slabe cu puteri suprimate, cari au nevoie de sprijinul comunității. Frăția comunistă se naște numai într'un mediu plin de mizerie. Dacă la noi mizeria n'ar fi fost așa de mare, niciodată n'ar fi luat naștere comunismul. Iată pentru ce spuneam adineauri, că comunismul rusesc este numai o formă incidentală, care a isgonit pe vechiul asupritor și a rupt lanțurile. Cu timpul el va fi nevoit să se modifice, până ce, probabil, va ajunge la ceva cu totul contrar decât se putea prevedea la început.

— Vă spun sincer, domnule Profesor, că argumentarea dumneavoastră e extrem de interesantă.

— Gândește-te acum, te rog, continuă el, la ceea ce îți spuneam la început: Fiecare popor în toate manifestările sale este condus, în ultima analiză, de voința de a-și asigura o existență mai bună, de a-și cuceri un loc mai înalt decât acela, pe care îl ocupă. Comunismul însuși este o nouă etapă în drumul de cucerire a întregului popor rusesc. Să nu crezi că mă gândesc la întronarea revoluției universale, visată de ideologii noștri de acum. Comunismul la noi este un mijloc incidental spre consolidarea întregului popor, ca apoi întărit să-și continue drumul spre cucerire. Acest drum însă îl consider mai puțin în formă de cucerire teritorială, ci în formă de mari creații. Efectele se văd și până acum. Cu toate că în general situația politică dela noi este privită cu ochi dușmănoși, totuși toate privirile se îndreaptă cu cel mai mare interes spre realizările dela noi. Nici când literatura, muzica, și în general toată arta rusească n'a fost privită cu un interes așa de unanim, ca astăzi. În educație, în organizarea muncii și în toate problemele sociale, mergem pe căi nouă. În toate domeniile sau punem probleme cu totul nouă, sau încercăm să aplicăm probleme nouă puse de alții, însă neaplicate încă. Rusia de astăzi este cel mai imens laborator de experiență socială, care s'a pomenit vreodată. Și din experiența noastră pot să învețe foarte mult în deosebi popoarele tinere, fiindcă ea ne arată cum se pot accelera sub presiunea evenimentelor pașii istoriei. Popoarele rămase înapoi, pentru ca să se poată afirma în imensa concurență universală, trebuie să țină pas cu

vremurile în cari trăiesc. Iar pentru aceasta trebuie să introducă o mulțime de forme nouă în viața lor socială. Această experiență extraordinară se face la noi de când sufletul masselor a fost liberat. Și eu cred că vom reuși, fiindcă sufletul poporului nostru este plin de germeni fecunzi. Timpul va elimina treptat-treptat toate elementele tulburătoare și pe când rana imensă se va vindeca, poporul rusesc se va afirma puternic în concurența popoarelor. Astăzi sângeram încă. Fanatismul ideologiei noi își pretinde în fiecare zi jertfa sângeroasă. Incetel cu incetel însă furia se va potoli și sufletul însă-nătoșit și întărit al poporului nostru se va manifesta în creații puternice.

Se opri iarăși o clipă, apoi continuă și mai apăsător:

— Iată, prietene, că și comunismul acesta blestemat va putea avea roade binefăcătoare. Dar nicidecum nu sunt de părerea, că el ar fi o binefacere pentru orice țară. După cum ți-am spus, la noi el a fost un produs fatal al împrejurărilor și îl consider numai un mijloc foarte trecător, nu un scop. Ar trebui ca și în alte țări să fie asupriți, cum au fost la noi, ca să se producă. Cred însă că toate celelalte țări, în deosebi cele rămase puțin în urmă, ar putea învăța altceva: Că sufletul unui popor tinde să se manifeste și că aceste manifestări trebuiesc încurajate pe toate căile. Iar acolo, unde conducătorii uită de sufletul poporului, fatal se va produce explozia istorică, asemănătoare cu a noastră, care în anumite împrejurări poate să ducă la dezastrul definitiv...

Era aproape dimineată, când ne-am despărțit. După câteva ore ne-am mai întâlnit odată la gară. El a luat trenul spre Berlin, iar eu spre Colonia. Eram încă sub impresia vie a celor spuse de el. Iar în clocotul ritmat al trenului îmi revenea fără încetare, cu multă semnificație, ultima lui frază:

„Iar acolo, unde conducătorii uită de sufletul poporului, fatal se va produce explozia istorică, asemănătoare cu a noastră, care în anumite împrejurări poate să ducă la dezastrul definitiv“....

Liviu Rusu

CETIȚI
„SOCIETATEA
DE MĂINE“

O nouă direcție în Sociologie

Pentru a încheia seria articolelor privitoare la monografia sociologică proiectasem să înfățișez: de ce trebuie să le facem? Intre timp împrejurările m'au dus în străinătate. Aici am găsit o bogată activitate sociologică, despre care voi raporta și publicului românesc în curând. Fără să vreau a trebuit să compar, să cântăresc ce se face acolo cu ce am lăsat acasă. Nu știu câtă parte de iluzie poate fi în ce spun eu aici și cât dor de patrie și de prieteni, dar mi s'a părut că cel puțin metodologic monografia, așa cum s'a făcut de către „Asociația pentru monografiile sociologice“, înseamnă o direcție nouă. M'am informat pe cât am putut și nici o realitate nu mi-a contrazis părerile. Aș spune: m'am convins. În orice caz nu mă pot opri să mărturisesc și cititorilor cari m'au urmărit până acum, procesul de valorificare pe care l-am trăit. Fie deocamdată chiar numai cu titlu de impresii.

Profesorul *L. von Wiese* stabilește tipologic trei direcții fundamentale în sociologia germană contemporană: 1. *Sociologia istorică* sau învățământul despre cursul istoric al vieții sociale (sau al societății). Ex. Max Weber, Sombart. 2. *Sociologia filosofică* (cu două ramuri: metafizică și de teoria cunoașterii) ca înfățișare a puterii sufletesti, ca învățământ al puterii de conștiință. Ex. Othmar Spann. 3. *Sociologia științifică* pe baze realist-empirice. Ex. Tönnies și mai ales „*Beziehungslehre*“, teoria relaționistă a Școlii dela Colonia. (V. o expunere critică a ei în „*Probleme de Sociologie*“ de prof. P. Andrei).

Monografia dintru început s'a afirmat ca o puternică direcție de știință. Dar fără să neglijeze pretențiunile fondate ale celorlalte direcții. Dacă n'ar fi decât cercetările istorice întreprinse în spirit științific sociologic de către *H. H. Stahl* (vezi art. „Contribuții la Problema răzășiei satului Nerej“ din „*Arhiva pt. Știința și Reforma Socială*“ VIII. 4. 1929), și materialul cules de echipa condusă de *M. Vulcănescu* în privința spiritualității românești, care ar putea să întemeieze științific discuția ce se duse

dela o vreme în publicistica noastră cu privire la specificul național, tradiție și misticism (v. „*Gândirea*“). Ba mai mult, ar putea să însemne o adevărată revoluționare a istoriei și filosofiei românești.

Clasificarea de mai sus e însă, prea largă. În grupa științifică încap curente foarte diferențiate unele de altele. Totuș dacă o primim e pentru a cuprinde într'o grupă unică sociologia științifică de azi ca să-i marcăm mai ușor diferențele și criticile față de curentul monografist.

Mai toată sociologia existentă suferă de lipsa unui contact amănunțit cu obiectul ei de cercetare: realitățile sociale. N'ar fi fost nimic dacă faptul acesta s'ar fi recunoscut cinstit. Dar golurile au fost împlinite cu considerațiuni teoretice nefundate, construcții de pură logică. Și toată lumea crede că acesta e rostul științei, — asta înseamnă sociologie. În definitiv mai că ar merge și așa, căci unele din sisteme sunt minunat făurite, dacă nu ni s'ar părea unora că dintre realitate și știință nu e treaba celei dintâi să se descurce cu faptele celei de a doua. — Monografia se adresează direct realității; drumul e greu și încet, dar e sigur. Observația este singura metodă de promovare a științei. Nici cunoașterea nu scapă anumitei măsurii. Și nici Sociologia nu i se poate sustrage fără să-și nege însăși existența ca știință.

Nicăieri nu se găsește o stare de lucruri mai curioasă ca în sociologie. Sigur e cineva că e pe domeniul acesta până se scaldă în generalități. De unde abundanța „*tratatelor de sociologie generală*“. Inșă când e vorba să desprini o singură ramură a socialului, ca să o cercetezi, te trezești făcând psihologie, economie politică sau orice altceva decât sociologie. Pentru că încă nu s'a prins în întregime cheia cu care să deslegi sociologic tainele realităților. Nimeni nu le-a observat cu grije și răgaz și mulți cred că dacă se închid în bibliotecă și citesc zile de-a rândul e destul. Științele bătrâne au deja material de observație acumulat în cărți încât cel puțin pentru a le deține e suficient să consulți o anu-

me bibliografie. Sociologia e însă nouă. Cărțile ne dau construcții cari nu ne ajută decât tot la construcții. Și în timp realitățile curg pe de lături făcând cu tifla savantului orb și toboșar al ideilor goale.

Orice s'ar spune dar e cel puțin ciudat să știi ce a spus Durkheim, Tarde, Tönnies și Simmel, dar să nu-ți dai seama de viața socială ce te împresoară. Sau pentruca să cunoști realitățile din România s'a-lergi în bibliotecă să consulți pe nemți sau pe franțuji.

Nu fac chiar eu apologia lipsei de informație, o cred din prea multe puncte de vedere indispensabilă, dar dacă sociologii tac și tac pentrucă i-au întrecut evenimintele în mărime, — nu e o măsură de salvare să tăcem cu toții. Dimpotrivă disciplina științifică ne silește să atacăm singuri și direct. Principala e să putem. Deci observație cât mai multă, mai amănunțită, completă și exactă. Asta e învățătura monografică. Și dacă teoretic s'a mai spus, — realizarea ei practică e direcție științifică nouă.

Ceva mai mult. Peste valoarea ei metodologică, monografia este o faptă națională. Ea studiază împrejurările de viață dela noi, — tinde cum îi spune minunat profesorul *Gusti* spre o *Știință a Națiunii*. Se integrează astfel ca un curent științific în doctrina naționalismului românesc, — doctrină ce nu mai poate fi rodnică nici în discursuri nici în poezie, ci numai în cunoașterea precisă a forțelor de cari dispunem. Când cultura este o actualizare a potențelor pe cari dărnicia firii ni le-a sădit în suflet, încercarea de cunoaștere în acest sens, azi când momentul istoriei ne permite să ne dezvoltăm integral, poate fi socotită ca o mare faptă național-culturală. Ce-am câștiga dacă n'am recunoaște?

Pentru toate acestea noi vom rămâne adepți ai monografiei, iar cercetătorii serioși vor ști să aprecieze. Se vor găsi desigur și potrivnici. Ne vor combate sau ne vor contesta. Primim orice sugestie sau obiecție sinceră; — pe cei cu reacredință îi vom pune însă la locul lor.

Socot lupta deschisă.

Traian Herseni

□□□□□

Prietenii și dușmanii omului (Microbii sau bacteriile-bacilii).

De când s'a descoperit lumea microbilor s'a dovedit că aceste ființe mici și invizibile cu ochiul liber sunt indispensabile vieții. Cu alte cuvinte microbii sunt trebuincioși vieții, fără ei nici nu se poate închipui viața și moartea. Ei sunt trebuincioși atât pentru plante, cât și pentru animale, cu un cuvânt tuturor vietăților de pe pământ. Ei joacă un rol de mare însemnătate în prefacerile din natură. Ei fac în natură învierea materiilor moarte și produc moartea materiilor vii.

Ei sunt prietenii noștri cei mai buni, dar ei ne sunt și dușmanii noștri cei mai teribili. Prin ei ne este viața plăcută și am putea spune fericită, dar ei ne produc și suferințele noastre cele mai dure-roase.

UNDE TRĂESC MICROBII?

Peste tot unde sunt oameni, se găsec și microbi. Ei însoțesc omul în toată viața lui. Dar nu numai unde sunt oameni se găsec microbi, ci împărăția lor fără hotare se extinde pretutindeni unde se petrece viața. Animalele, plantele și tot ceace este organic și trecător pe pământ este întovărășit de microbi. Această tovărășie uneori este folositoare sau inofensivă, alteori primejdioasă și de multeori este cauza morții și a peirei.

Nu mai acolo unde nu este viață sub nici o formă, nu sunt nici microbi. Unde nu sunt oameni, nici animale și nici vegetație (plante) nu pot trăi nici microbii. *Ei sunt doar însoțitorii vieții.*

Asupra munților de gheață, veșnic acoperiți cu zăpadă nu se găsec microbi. Nici în sferele înalte de aer, unde nu se ridică praful și nici aborul de pe pământ, nu sunt microbi.

Cu atât mai mulți sunt pe pământul locuit de oameni, animale și plante, precum și în aerul și apa de pe acest pământ. Deci mediul în care trăim este populat de miliarde și miliarde nenumărate de microbi:

In aerul care-l respirăm, sboară mereu multe milioane de microbi. În aerul din orașe mari, în fabrici, în școli, în biserici, în adunări, în cafenele și cârciume, în case de joé ș. a. m. d. sunt microbi mai

mulți ca în aerul din grădină, sau la câmp. În aerul dela munte sunt în număr mai mic.

Numărul lor în aer se poate urca și la 35.000 la un metru cub.

Apa aproape nici odată nu este lipsită de microbi. Apa de ploii vine din nori fără microbi, dar în aer ajunge în atingere cu mulți microbi și praf. Apoi pe pământ încă ajunge în atingere cu mulți microbi. Norocul e că apa pătrunde prin pământ în adâncime și aici iarăși se strecură și se curăță de microbi și prin isvoare și fântâni ajunge tot curată la iveală. Dar apa dacă curge dela izvor iarăși se populează cu microbi și cu cât este pârăul, sau râul mai mare și cu cât el trece prin sate și orașe mai multe, cu atât va conține mai mulți microbi.

Apele stătătoare, bălțile sunt adevărate clocitoare de microbi. — Râurile repezi, cari au apă multă și curg în bătaia soarelui se curăță până la un anumit grad de microbii ce ajung în ele prin scufundarea microbilor și prin razele de soare.

Cu toate acestea prin cercetările făcute s'a găsit că un singul centimetru cub de apă conține 50.000 microbi.

Pământul este și mai bogat în bacterii. Într'un centimetru cub de pământ luat dela suprafață, s'au putut număra 200.000 de microbi. În praful luat din stradă, sau în praful adunat cu mătura din cârciume și școli, teatre, fabrici s'a găsec milioane de bacilii și microbi. În gunoi sunt și mai multe milioane de microbi.

Dar nu numai în aier, în apă și pe pământ sunt prezenți microbii, ci ei se găsec și pe plante, pe animale, pe om, în toate alimentele, precum și pe toate obiectele de gospodărie.

Astfel ar trebui să întrebăm mai bine că unde nu sunt, decât că unde se găsec microbi. Ei sunt doară prezenți aproape în toate locurile. Deci este de dorit să știm și să cunoaștem însemnătatea lor: oare ne sunt ei folositori, sau ne sunt periculoși, ori ne sunt indiferenți.

CUM SUNT MICROBII?

Cu ochiul liber — neamnat nu putem vedea microbii. Chiar dacă am avea vederea foarte bună, ei rămân nevăzuți atâta sunt de mici și rămân pentru om invizibili. Este însă un aparat numit *Microscop*, care mărește lucrurile mici și invizibile la sute și mii de ori mai mari decât sunt ele într'adevăr. Acest aparat ne ajută să vedem și microbii.

Mărimea microbilor este foarte mică! Microbii sunt de formă și mărime diferită și astfel nici mărimea lor nu este aceeași. Sunt și între microbi unii mai mici, alții mai mari. În medie mărimea unui bacteriu se cifrează la a mia parte dintr'un milimetru, cu alte cuvinte ar trebui să înșirăm 1.000 bacterii unul lângă altul ca să facem din ei un milimetru, adică mărimea unui punct.

Dacă într'un milimetru sunt circa 1000 microbi, ne putem închipui că este adevărat calcul făcut de un medic, care a găsit că într'un picur de apă încap 1000 milioane de microbi unul lângă altul. Din această constatare încă ne putem convinge cât sunt de mici microbii și pentru acest fapt rămân invizibili pentru om.

Numărul microbilor este foarte mare și acest număr crește mereu, descoperindu-se încă și astăzi bacterii cu totul noi, necunoscuți până acuma. Astăzi cunoaștem mai mult ca o mie de specii de bacterii. Clasificarea lor pe specii se face după aspectul formei lor.

Forma bacteriilor este tot așa de variată ca și numărul lor. Fiecare specie are forma ei specială, care se poate deosebi foarte bine de forma altor specii. Dacă ne este permis să trăim cu o asemănare, am putea spune că speciile bacteriilor se deosebesc sub microscop tot așa de bine, precum putem deosebi sămânțele de grâu, orz, secară, ovăs, porumb, linte, fasole ș. a. d. m.

Unii dintre bacterii au formă sferică rotundă și se numesc *coci*. Cocii la rândul lor pot fi de trei feluri, după cum se prezintă în asociațiile dintre ei. Dacă se pun tot câte 2 lângă olaltă, dar despărțiți de ceilalți, se numesc *Diptococi*. A doua specie de coci se înșiră unul după altul ca verigile de lanț și se numesc *Streptococi*. A treia specie de coci se prezintă în grămezi ne-regulate, se aseamănă cu o cior-

chină de struguri și sunt numiți *Stafilococi*.

Mulți dintre microbi au forme de bețișoare sau bastonase, aceștia sunt botezați de bacili, după cuvântul latin *Bacillus* ce înseamnă bețișoaș.

Speciile bacililor încă sunt mai multe. Amintim de ex. că bacteriile tuberculoase și a febrei tifoide (tifoș, lungoare) încă au formă de bacil.

Unii dintre baccili sunt încovoiați puțin și se aseamănă cu o virgulă sau comă, dreptaceia sunt numiți *bacilul-virgulă* sau *bacilul-comă*, așa este de ex. bacilul cholerei, care este unul din cei mai temuți bacili.

Dacă se unesc mai multe virgule, bacilul va avea o formă de sfredeluş și se numește *Spirochetă*. Bacilul sifilisului este spirochetă.

MOBILITATEA MICROBILOR

Când examinăm microbul dintr'o picătură de apă sub microscop, vedem un chip mereu schimbător: vom vedea că unii dintre bacterii stau nemișcați, alții fac mișcări încete se succesc, tremură încoace și încolo; iar alții înoată ca niște pescuși și fug repede dela un loc la altul, stau un moment, apoi ca un fulger înoată repede în altă parte. *Sunt deci bacterii mobili și sunt alții imobili.*

Cu ajutorul unor vopseli putem pune în evidență aparatele de mișcare a bacteriilor.

Aceste aparate sunt niște aripioare și firicele extrem de mărunțele, care acopere corpul microbului și cu ajutorul lor se poate mișca în toate direcțiile.

Microbii aceștia mobili întrebunțează aparatele lor de mișcare uneori ca niște vâsle de luntre, altele ca niște sfredele, sau ca niște cârlige de acățat.

S'a observat că fără excepție cocii sunt imobili, iar baccili sunt mobili.

Deosebirea bacteriilor în unele cazuri se poate face și pe baza mobilității lor.

Deosebirea se mai poate face și după *îmbrăcămintea bacteriilor*.

Cei mai mulți bacterii sunt neîmbrăcați, sunt muzi. Alții în schimb sunt îmbrăcați cu mantale sau capsule, care se formează din ceva materie mucoasă și învelește întreg corpul microbului.

Mantalele apără microbii contra frigului, contra căldurilor și contra dușmanilor externi.

Dacă microbii ajung în animale aici sunt considerați ca dușmani și corpul animalic se străduiește a nimici microbii, deci pentru a rezista microbii formează în jurul corpului lor capsulele de apărare.

(Va urma)

Dr. Eugen Nicoră

Heinrich Heine

Din Intermezzo liric

Lucește iubirea mea tristă
In noaptea-ce mă înconjoară
— O întunecată poveste,
Spusă 'ntr'o noapte de vară :

„Subt razele lunei 'n grădină
Trec două rivali, ca fantome;
Privighetorile cântă
In parcul vrăjit de-arome:

„Cade 'n genunchi cavalerul,
Fata stă rece 'mpietrită;
Din codru dă buzna-un balaur
Și fuge fecioara 'ngrozită“.

„Tânărul zace în sânge
Balaurul se 'mpletecește“
— Când mi s'o stinge viața
Povestea, atunci, se sfârșește.

trad. de :
I. CONST. DELABAIA.

Alcoolismul*)

(Urmare).

Prin ieșirea sângelui la periferie se vede o roșeață a pielii mai ales la față însoțită de o căldură. Această roșeață și căldură dispăre în scurt timp pentru a fi urmată de o răcire bruscă a organismului, care se explică prin degajarea căldurii din organism ce a fost adusă la suprafața corpului, de către sânge, unde prin transpirație a fost degajată.

Alcoolul paralizează centri termici (a căldurii) și atunci numai simțim frigul. Astfel se explică degerarea sau înghețarea indivizilor cari îi găsim iarna în drum în urma beției.

Popoarele dela Nord din Laponia, Labrador, Gröndland, Alsaka, etc. adecă eschimoșii rezistă contra frigului fără să consume vinul sau rachiul.

Deci din cele de mai sus am văzut că *alcoolul nu este un aliment, nu dă poftă de mâncare, nu ușurează digestia, nu dă putere de muncă și nici căldură.*

Acuma vom vedea daunele alcoolului asupra organismului uman.

Alcoolul micșorează rezistența organismului față de infecții, agravează boalele și accelerează evoluția boalelor spre letalitate.

XI. *Intoxicațiile omului prin alcool.* Deși medicii arabi cunoșteau constituția chimică a alcoolului încă din sec. al II-lea, totuși au ținut-o în secret și a fost dată la lumina zilei abea în sec. al XV-lea de un medic francez din Montpellier.

Băuturile spirtuoase până la un punct au o acțiune antiseptică în unele boli cum este tifosul, holera, etc. Fridberger a făcut experiența la animale și a văzut că alcoolul în doză mică introdus în stomacul animalului mărește producția de anticorpi și consecutiv mărește rezistența organismului față de unele infecții. În doză mare însă micșorează rezistențele organismului.

Deci alcoolul atât prin toxicitatea lui, cât și prin nutrirea insuficientă provenită în urma uzului de alcool, prepară terenul și slăbește organismul nu numai pentru boalele cronice, ci și, pentru boalele infecțioase.

Acțiunea alcoolului este generală, deși are o predilecție pentru sistemul nervos, totuși atacă toate organele.

Alcoolismul este mama bolilor sau boala bolilor. Am să descriu pe scurt câteva afecțiuni mai principale ce provin în urma uzului de alcool în mod permanent (*alcoolism cronic*).

Intoxicațiile acute cu alcool sunt foarte grave așa că de multe ori pot da moartea. Acestea repetându-se de mai multe ori duc la alcoolism cronic.

XII. *Boalele aparatului digestiv produse de alcool.* Alcoolul trecând prin tubul digestiv începând dela gură până la intestine va da naștere la o serie de afecțiuni.

Alcoolul concentrat și fierbinte cum se obișnuiește să se bea la țară, va produce arsuri și ulcerațiuni ale gurii, limbei, faringelui, esofagului, stomacului și chiar intestinelor.

Aceste combustii repetate vor produce ulcerații profunde, dând loc la o serie de boale. Ulcerațiile cu timpul se pot transforma în ulcere sau cancer, mai ales la limbă, esofag și stomac.

Am văzut cum alcoolul ajungând în stomac coagulează pepsina și apoi mucoasa stomacului, dând naștere la inflamații ale stomacului și ale intestinelor ce se numesc cataruri. Astfel se explică deranjul și catarul stomacal la bețivi (dispepsie alcoolică).

Când alcoolul este tare poate da de-a dreptul ulcere stomacale și intestinale care fie că se transformă în rac, fie că perforază peretele tubului digestiv, dând loc la peritonită și moarte repede.

XIII. *Efectele alcoolului asupra rinichilor.* Alcoolul eliminându-se din organism prin urină, transversând filtrul renal, paralizează funcțiunea epiteliului renal, apoi îl distruge dând naștere la procese inflamatorii ale rinichilor.

Adeseori vedem oameni cu picioarele umflate, fata umflată, palidă, abdomenul umflat fiind plin cu apă, aceasta este datorită rinichilor îmbolnăviți în urma alcoolului care neputând permite eliminarea apei și a substanelor toxice din organism, ele se adună în tesuturi și în organe.

Beșica urinară încă poate fi inflamată la alcoolici, dând dureri în decursul urinei, cu imposibilitate de a urina și incontinența urinară.

La femeile gravide alterațiunile rinichilor provenite în urma alcoolului dau loc la o boală numită eclampsie sau nebunia gravidică.

XIV. *Boalele inimii și ale arterelor produse de alcool.* Pe lângă sifilis abuzul de alcool produce o serie de turburări la inimă și artere. Alcoolul prin acțiunea sa directă asupra inimii (acest motor central al organismului) cât și asupra centrului din creier care moderează bătăile inimii,

în cantitate mică excită, iar în cantitate mare paralizează mișcările inimii și ale arterelor.

În doză mică accelerează bătăile inimii, iar în doză mare atenuază funcțiunile fiziologice ale inimii și în consecință produce o serie de afecțiuni (miocardite, endocardite, degenerescență grăsoasă a diferitelor organe sau obesitate, etc.).

Cunoaștem cu toții o boală a sistemului cardio-vascular ce obține mai ales la bătrâni, care se numește *arterioscleroză* sau rugina vieții, sau *apanajul bătrâneții*. Abuzul de alcool favorizează chiar și la indivizii tineri evoluția acestei boale.

Alcoolul pe cum am văzut, ajunge foarte repede la inimă și de aici în artere. El circulând prin artere pentru a ajunge la diferite organe distruge în primul rând pereții arterelor. Țesutul elastic (vânjos) care constituie pereții arterelor, va fi distrus și înlocuit prin un țesut scleros care nu are proprietăți elastice, iar pe acest țesut se vor depune săruri de calciu, în deosebi pe artera aortă, care pleacă dela inimă și vor forma niște dilatări numite *anevrisme*.

În urma depozitării pe peretele arterelor a sărurilor de calciu, (văroase) ele vor deveni mai scurte, mai dure având aspectul unei sârme șerpuitoare. În felul acesta sângele nu va putea circula prin artere decât foarte greu. În cazuri când acești indivizi vor trebui să desvoalte o muncă mai grea, sau în caz de oboseală când trebuind să circule o cantitate mai abundentă de sânge prin artere, nu va fi posibil, deoarece substanța văroasă care înlocuiește țesutul elastic nu va ceda.

Astfel forța sângelui pentru a învinge rezistența, va rupe anevrismele aortei dând moarte subită. Tot așa se vor rupe arterele fragile mai ales cele ale creierului care sunt mai mici și unde circulația sângelui este mai intensă, dând hemoragii cerebrale adecă *apoplexie* sau cum se zice în popor, că l-a lovit guta, damblaua sau vântul rău, din care foarte puțini scapă cu viață. Sângele revărsat în creier la unii indivizi poate să se resoarbă pe alocuri și atunci vor supravețui cu turburări în vorbire, auz și vedere, iar mișcările membrilor nu vor fi posibile, ceea ce se chiamă, *hemiplegie*.

XV. *Efectul alcoolului asupra ficatului.* Pe cum am amintit mai înainte alcoolul pentru a ajunge în sânge, trebuie să treacă prin ficat, acest filtru care reține orice substanță toxică.

Ficatul va reține o mare parte din

*) Inceputul v. No. 1—2 al S. d. M.

alcool încorporându-l în celulele epiteliale, unde va da turburări în cele 12 funcțiuni pe care le are ficatul.

Acest corp toxic găsiindu-se în interiorul celulelor, le va distruge și în locul substanței nobile, celulele vor fi umplute cu substanțe străine cum este amiloidul și grăsimea, astfel se va naște grăsime în ficat sau degenerescență grăsoasă.

Pe lângă aceasta se vor produce o serie de cataruri ale ficatului și ale vezicii biliare cum este *icterul cataral sau gălbănarea*, petri la fiere și alte afecțiuni cum este cancerul, etc.

Pe de altă parte în locul țesutului nobil al ficatului se va forma țesut scleros dur care va distruge arterele din sânul ficatului și nu va permite circulația sângelui prin ficat. Astfel se va forma ciroza hepatică descrisă de marele medic francez Laënnec care va da ascită sau *boală de apă*. Aceasta a făcut pe Duguët să zică: „Cine trăiește cu vin, moare de apă“.

XVI. *Efectul alcoolului asupra aparatului respirator*. La alcoolici fiind sistemul vascular lezat se vor produce insuficiențe circulatorii, astfel că sângele va stagna în diferite organe dând turburări. Tot din acest motiv se va produce stază în plămâni alcooliceilor, cari la rândul său va da turburări respiratorii și acidul carbonic nu se va putea bine elimina din organism. În felul acesta plămâni alcooliceilor vor fi predispuși pentru o serie de boale.

Pneumonia la alcoolici va fi foarte deasă și cu mult mai gravă din cauza vulnerabilității plămânului preparată de alcool. Alcoolicii la cea mai mică răceală sau oboseală vor fi expuși la o serie de boale ale plămânilor, din care nu vor scăpa. Câte-odată alcoolul produce alterațiuni a laringelui și corzilor vocale, astfel că modifică vocea, dându-i un timbru special sau afonie.

Știm cu toții că alcoolul pe lângă boalele care le produce mai duce omul și la mizerie sau sărăcie. Câți nu sunt pe cari „drăguța de glăjuță i-a scos din căsuță“.

Țăranul român care se alimentează prost, dacă mai e și bețiv, rămâne sărac și alimentația necesară organismului nu va avea-o. Apoi bețivii în urma bolilor de stomac pe cari le-am văzut mai sus, își mai pierd și pofta de mâncare așa că nu mănâncă zile întregi.

Toate acestea vor contribui la micșorarea rezistenței organismului față de boale. Organismul alcooliceilor slab hrănit, iar plămânul fiind slăbit

nu va putea lupta față de bacilul Koch care are o predilecție pentru plămân, dând cea mai grozavă boală care se numește tuberculoza sau boala mizeriei, ce omoară la noi în țară anual peste 60.000 suflete.

Bacilul Koch nu cruță pe indivizii alcoolici, așa că 80 % din ei se îmbolnăvesc de tuberculoză. Un individ, ca să fie ironic, a lăsat să i-se scrie la moarte pe piatra mormântului în cimitirul din Cluj, următoarele:

„Am fost fabricant de bere,

„Și am băut o mare avere,

„Tot vin, rachiu în loc de apă,

„Și totuși mor de boală seacă“.

Deci alcoolismul, fiind boala bolilor, așterne patul pentru tuberculoză care este cea mai teribilă boală și foarte estinsă la noi în țară, atât la sate, cât și la orașe și în deosebi printre elevii din internate, din cauza frigului, lipsei de aer, de hrană, și exerciții insuficiente în aer liber.

XVII. *Efectul alcoolului asupra pancreasului*. Pancreasul alcooliceilor va fi iritat de această toxină dând posibilitatea unei inflamațiuni (pancreatită), apoi cancer care vor distruge zona de secreție internă a ficatului, dând la rândul său diabetul sau boala de zahăr, care este foarte periculoasă.

XVIII. *Efectul alcoolului asupra organelor genitale*. Alcoolul atât la bărbat, cât și la femeie va distruge organelle genitale ducând la impotență, neurasteniei sexuale, perversități, așa că nu vor fi capabili de-a procrea. Din ambele părți se va naște apoi gelozia. La femeii alcoolul produce menstruație neregulată, avorturi, nașteri premature etc.

Din punct de vedere legal alcoolismul joacă un rol important. Perversiunile morale și modificarea caracterelor la alcoolici aduce numeroase pretexte de divorț. Un individ care comite o crimă într'un moment de gelozie sau de beție găsește circumstanțe atenuante în fața judecătoriei.

XIX. *Efectul alcoolului asupra sistemului nervos*. Alcoolul ajungând prin torrentul circulator la creier și având o afinitate specială pentru celula nervoasă, excită centri motori și senzitivi. Astfel se va naște iluzia de poftă de mâncare, căldură, putere etc.

Uneori această excitație poate avea efect favorabil asupra inteligenței, așa că s'au văzut oameni în stare de ebrietate care au produs opere.

După faza de excitație urmează faza paralică, astfel se naște după o beție moaleșea și căderea la pământ.

Indivizii cari abuzează de alcool devin nervoși, nu pot dormi noaptea, sunt neliniștiți, instabili, vor deveni neurastenici, geloși, impotenți, iar femeile isterice.

Alcoolul dă naștere la o serie de afecțiuni: epilepsie, apoplexie, nevrite, polinevrite și alte paralizii ale membrilor și ale diferitelor organe. Paralizia nervilor optici vor da turburări în vedere.

În stadiul mai înaintat al alcoolismului cronic se prezintă turburările psihice. Caracterul individului se schimbă din om blând devine brutal, simțul moral este alterat, desvăluie tainele familiei, pe cari când era treaz și sănătos le păstra cu sfințenie.

Prezintă delirii, cum este *delirium-tremens*: cu năluciri, halucinații, vedenii, când bolnavul vede lucruri fantastice, șerpi, balauri este cuprins de un tremur, îl urmăresc idei fixe, are delir de gelozie, de persecuție, de sinucidere etc.

Dipsomania: se manifestă prin aceea că bolnavul simte o dorință de a bea și bea câte două săptămâni neîntrerupt, apoi doarme câteva zile, după aceea își vede iar de ocupațiunile normale câteva zile, apoi începe din nou a bea.

Beția se poate prezenta sub o formă furioasă, iar altădată se prezintă sub o formă depresivă. Beția feminină este cu mult mai zgomotoasă decât la bărbați, luând uneori aspectul adevăratelor crize de epilepsie și histerie. Alcoolismul feminin a fost foarte răspândit în Belgia, Normandia și Britania.

XX. *Influența alcoolului asupra inteligenței*. Alcoolul având o afinitate pentru substanțele grase și sistemul nervos prima lui acțiune se repercută asupra creierului care este organul inteligenței și este compus în mare parte din materii grase sau lipoizi.

Alcoolul în cantitate mică, după cum am văzut, excită celulele nervoase din scoarța creierului, astfel că funcțiunea creierului în unele cazuri poate fi mărită. Așa se explică că în momente de beție unii oameni cum sunt poeții, scriitorii, pictorii etc., au produs operele cele mai bune.

Uzul alcoolului în măsură mare și permanent duce la alcoolism cronic și paralizia consecutivă așa că creierul aceluia nu va fi în stare să producă nimic. Bețivul pierde mai întâi atențiunea, judecata, prezintă turburări ale inteligenței, a sentimentului, a voinței, a memoriei etc.

Alcoolicul inveterat nu mai poate raționa nimic în domeniul celor mai simple lucruri, nu poate scăpa de ideile fixe ce-l urmăresc. Nătângia bețivului este proverbială, iar închipuirile și pasiunile lui sunt extravagante.

„Simțurile omului această fereastră deschisă prin care vezi lumea veselă și natura strălucitoare, se închid, se întunecă cu încetul sub înrăurirea otrăvitorului alcool.

„Desechilibrarea aceasta care crează un moment de iluzie și multumire alcătuiește o stare dintre cele mai nenorocite.

„Bețivul devenit copil la minte, deci rămas om numai în ceea ce privește pasiunea, e ușor de înțeles cum în astfel de momente pierde ori ce judecată. Devine ambițios, fanfaron și ne mai văzând nici o piedică, nici greutate în fața lui, nu mai recunoaște nici-o autoritate, nici-o disciplină morală sau socială. Aceasta este faza trecătoare, în curând imaginația, entuziasmul se stâng și urmează nervozitatea, mânia și violența *).

Inchepuirea bețivului care se aprinsese la început, începe încetul cu încetul a se întuneca, flacăra veseliei sunt trecătoare pentru a se transforma într-o stare de amărăciune, desiluzie. Frica de viață îl face să plângă preocupându-l gândul sinuciderii. Fiind năcăjit, bea să-i treacă durerea sufletească și să uite năcăzurile ce-l apasă, așa devine alcoolic cronic.

Alcoolismul cronic unde se incuibă duce cu siguranță la paralizie și nebunie. Alcoolul produce modificări în structura anatomică a scoarței cerebrale, atrofiind autoerectia și inhibiția, pregătește drumul spre halucinații și crime inconștiente, delir de grandoare și satisfacții inconștiente.

XXI. Alcoolul și ereditatea. Ereditatea alcoolismului în a sa esență este un fenomen misterios, dar care există în realitate.

Influența hereditară a alcoolismului este cunoscută de mult. Știm cu toții din experiența de toate zilele că noi transmitem urmașilor noștri însușirile și apucăturile noastre.

Știința a arătat în această privință că atât sămânța bărbătească (spermatozoidul), cât și cea femeiască (ovula) din unirea cărora rezultă pro-

creațiune, poartă în ele însușirile părinților.

Tot pe această cale se transmit dela părinți la copii diferite boli de care suferă unul sau altul din părinți. Intre aceste boli se numără și alcoolismul care este îngrozitor mai ales prin influența asupra urmașilor.

Tot așa se știe sigur că se moștenește și sifilisul, iar mai înainte se credea că și tuberculoza, desi tuberculosii nu transmit descendenților boala prin procreație, decât în mod excepțional, ci aceștia moștenesc numai o dispoziție sau o înclinare, o debilitate (habitus asthenicus) pentru tuberculoză.

Aceste boale dacă se tratează de timpuriu se pot vindeca, pe când moștenirea alcoolismului este cu mult mai primejdioasă, căci copilul născut din părinți alcoolici nu numai că nu se poate vindeca, dar e o tortură pentru el, pentru familie și generațiile viitoare.

Când alcoolismul părinților nu a fost prea puternic sau numai unul din părinți a fost alcoolic, copilul moștenește numai un început de dezechilibru nervos și o poftă mai mare de ațătări alcoolice, sau o predispoziție la băutura. Toți bețivii tineri sunt fiii bețivilor. Tatăl bea, fiul bea, așa că în ori ce caz nepotii ajung idiomi tâmpiți, nebuni, impulsivi, criminali, iar fetele ajung hoate, se dedau desfrâului și prostituției etc.

Pe lângă acestea la indivizii alcoolici facultățile de procreație cu timpul vor diminua, astfel se va reduce natalitatea într'un mod considerabil.

Experiențele din epoca noastră, au arătat că părinții alcoolici, dau naștere la copii monstri anomali în structura sistemului nervos ale organelor senzitive și a celorlalte organe anatomice.

Mai demult medicii recomandau abținerea dela procreație în timpul beției, căci din „stejar, stejar răsare, iar din bețiv, bețiv se naște“.

Doctorul Abermass din Statem (Württemberg) spune cum un țăran, care se ocupa cu plugăritul și nu a uzat de băutura a născut copii sănătoși. Indată ce acesta a fost numit străjar în comună, de cu noapte s'a pus la băut și în timp de câțiva ani a născut 2 copii, unul idiot, iar altul epileptic. După câțiva ani s'au reintors la plugărit și s'au lăsat de băutura, copii născuți în noua perioadă de abținere iar au fost normali.

Statistica ne arată că copiii cari se nasc debili, degenerați, idiomi etc. sunt

în mare parte creați în lunile și zilele alcoolice. Perioada anului când se consumă mai mult alcool este toamna apoi sărbătorile și duminica.

În afară de alcoolismul ereditar concepțional sau preconcepțional alcoolul se poate transmite dela mamă la făt pe cale placentară sau intrauterină.

Când femeile abuzează de băuturi alcoolice în timpul gravidității, toxinele alcoolului din sângele mamei ajung foarte repede pe cale placentară în sângele fătului, otrăvindu-l. Astfel copiii se vor naște debili cu anomalii fizice și psihice, apoi cu o predispoziție pentru alcoolism.

O altă cale de transmitere a toxinelor alcoolului dela mamă la făt, este după naștere, prin alăptare la sân. Mamele sau doicile cari abuzează de alcool în timpul alăptăției, vor otrăvi copilul dela sân, prin intermediul laptelui. Pe lângă acestea mamele alcoolice pot deveni cu timpul sterile și incapabile de a alăpta copiii.

Predispoziția copiilor născuți din părinți alcoolici la tuberculoză dă naștere la tuberculoza heredo-alcoolică.

Din 1506 copii ai alcoolicilor, 1000 au contractat tuberculoza. Din 761 descendenți ai bețivilor, 211 erau degenerați, 155 alienați și 131 epileptici.

Profesorul Pelman dela Universitatea din Bonn citează cazul interesant asupra studiului urmașilor unei femei, Ada Surchi, care murise la vârsta de 60 ani ca alcoolică. Această femeie a avut 834 descendenți. Profesorul căutând urmașii ei, a dat de urma a lor 709, din cari 106 erau copii nelegitimi, 142 cerșitori, 146 epileptici, 64 bolnavi în azile, 181 prostituate, 70 osândiți pentru diferite crime. Deci s'a constatat că datorită beției nici un descendent al acestei femei nu a rămas sănătos.

Alcoolismul este cauza imbecilității și idiotei. Din copiii alcoolicilor se găsesc cei mai mulți analfabeți.

XXII. Alcoolismul infantil și în școală. Am văzut cum alcoolismul ereditar are ca consecință pentru copii, debilitatea congenitală, intelctuală, morală și o tendință irezistibilă de-a bea.

În fine, alcoolismul are o predispoziție la diferite boale, ca tuberculoză, boale venerice și alte afecțiuni pe care le-am descris mai înainte, ce se referă atât la copil cât și la adult. (Va urma).

*) Dr. Gr. Nicolau: *Alcoolismul cu toate boalele lui corporale*. 1900. Tip. Române Unite, București.

Teatrul Național din București la Arad, acum 61 de ani

Poate mai bine s-ar fi convenit intitulat realitățile de mai la vale: O pagină din trecutul de glorie al teatrului românesc. Căci oricine își va aminti că teatrul românesc a apărut ca instituție abia către sfârșitul primei jumătăți a veacului trecut, și că Teatrul Național din București și-a putut deschide porțile abia odată cu începutul celei de a doua jumătăți a secolului, își va da seama că a trebuit să fie foarte glorios trecutul unui atât de tânăr teatru, pentru că în decurs de abia o duzină și jumătate de ani — la 1868 — să poată să se pună în serviciul cauzei românești așa precum s'a pus: răspunzând în același timp și atacurilor de moarte ce se dădeau neamului nostru în Basarabia, și celor ce ni se dădeau în Bucovina și cu osebire în Ardeal.

În această vreme când teatrul românesc avea în frunte pe Millo, pe soții Pascaly, pe soții Lukian, pe Marița Vasilescu și pe atâția cari aveau să fie dascălii scenei noastre, Ardealul își trăia cele mai sinistre zile ale sale: Budapesta ne încălecaseră în așa chip încât de nu se întâmpla minunea dela 1918, nu-i trebuia nici un secol măcar ca să ne pecetluască soarta pentru vecii vecilor; luptătorii ardeleni trebuiau să audă în desnădejdea lor cuvântul transmis prin București dela Paris că orice efortare împotriva unirii Ardealului cu Ungaria este zadarnică¹⁾; iar totatunci, din rândurile românești îngrozite începeau să-și scoată capul cinicii profitori ai conștiinței vândute, autori de pastorale în care se proslăvia dualismul, apologetii electorali ai prieteniei cu Budapesta, sau inițiatorii de organizații politice cari să ducă, precum au și dus, la înființarea unui partid românesc potrivit partidului național român.

Avea să li se răspundă și din Ardeal acestor sinistre începuturi de vremuri nouă. Nu se putea însă să nu li se răspundă deacolo de unde totdeauna s'a privit cu încordare la cele ce se întâmplau aici: din tânăra Românie Mică. Au fost acolo adunări nenumărate împotriva dualismului maghiar, presa a ținut ca totdeauna

trează conștiința românească față de fatalele vremuri ce veniau asupra noastră, și știm că au fost și glasuri cari cereau o intervenție armată, cu toatăcă România din acest timp nu mai era nici măcar în situația financiară în care se afla când s'au făcut acele cunoscute manevre prilejuite de războiul austro-italian, sau când Papiu Harianu îi cerea lui Vodă Cuza să prepare un război în contra ungurilor²⁾. A urmat acestor protestări o înarmare sistematică a oștirii românești, de alarma căreia ziarele maghiare din deceniul al 7-lea și al 8-lea sunt pline dela zi la zi. Și-a urmat o paralelă ofensivă culturală, care-și are marea sa parte de contribuție la victoria ce s'a definitivat în 1918.

Teatrul românesc, cu toatăcă atât de tânăr, nu se putea să nu se încălzească de focul sfânt ce a înflăcărat atunci dela un capăt la altul României. Și, drept răspuns atentatului ce ni se da, trupa Naționalului din București împărțită în două a plecat sub conducerea lui Pascaly spre Ardeal, și sub a lui Millo spre Bucovina, pentru ca peste cinci luni trupa dela Iași a lui Lukian să ducă pentru întâia oară cuvântul artei dramatice românești peste Prutul Muscalilor.

Ce a fost această a doua vizită peste Carpați³⁾ și întâia în interiorul Ar-

²⁾ V.: Mircea Șirianu. La question de Transylvanie et l'unité politique roumaine. Paris, 1916, p. 307, și Jancsó Benedek. A román irredenta mozgalnak története. Bpest, 1920, p. 89; V. și dr. I. Lupăș: „Memoriul lui Papiu Harianu rătră Cuza-Vodă pentru înființarea Daco României (1860)”. În „Almanahul Presei Rom. din Ardeal și Banat pe a. 1928”, p. 41 passim. — Despre situația financiară de atunci, mult mai bună decât cea dela 1868, v. O informație în Olănescu. Teatrul la români, II, unde se arată că condițiile de credit pe piața românească erau exact cele de astăzi.

³⁾ Întâia trupă care a trecut Carpații a fost, după cât se pare a fraților Vlădicescu și a nemuritoarei artiste din epoca de formare a Teatrului nostru Fany Tardiny, măritată Al. Vlădicescu. Trupa aceasta a venit la 1863 la Brașov, unde a jucat „în Sala gimnasiului român mai multe piese de teatru cu subiect național, cari fusă primite de public cu mare entuziasm”. Dela Brașov, după un turneu prin orașele Moldovei, trupa acestor puternic na-

dealului o vizită primită sărbătorește, este de sine înțeles, îndeosebi dacă se are în vedere situația politică pe care am arătat-o.

Trupa lui Pascaly a repurtat pretutindeni succese indescriptibile, dintre cari Olănescu (Teatrul la rom., II, P. II, Göbl, Buc., 1898, p. 93 și nota, apud „Românul”, „Albina” și „Hermannstädter Ztg.”), remarcă în special pe cele dela Timișoara și Sibiu.

Despre reprezentațiile dela Arad nu știu astfel de pomenire decât în trecut, și socot deci interesante amănunțele pe cari ni le furnizează ziarul local al partidului atunci la putere, „Alföld”.

Întâia știre despre venirea lui Pascaly la Arad o găsim în ziarul amintit dela 18 Iulie 1868, No. 164:

„Mihai Pascaly, artistul eminent dela Teatrul Național din București, va da cu o trupă excelentă 6 reprezentații românești la teatrul local, cu începere dela 1 August. Atragem prin această știre artistică atenția publicului nostru asupra unei desfătări artistice pe care intelectualii noștri români vor primi-o în orice caz cu plăcere”.

Ibid., VIII, 167, 22. VII. 1868, p. 3, adaugă:

„După cum am mai amintit în ziarul nostru, se va prezenta Aradului o trupă de teatru-românească; mai aflăm acum din anunțul publicat de d. director de teatru Pascaly, că în baza învoielii încheiate între d-sa și d. director al teatrului (local) Follinus, trupa românească va da la teatru 6 reprezentații, și anume: la 1, 3, 6, 8, 11 și 13 August. Pentru aceste șase reprezentații se deschide abonament exceptional. Abonamentul e: lojile de jos: 25 fl., lojile de mijloc 22 fl., stal 8 fl., fotoliu 8 fl., stal 5 fl. Abonamente se pot face la cancelaria teatrului local, unde se primesc și prenotări”.

N'avam în acest ziar nici o știre despre primirea ce desigur s'a făcut la intrarea în oraș a trupei bucureștene. Aflăm însă următoarele anunțuri:

„Naționaliști artiști a trecut în primăvara lui 1864 la Cernăuți, unde „piesele ce se jucară, cu subiecte patriotice, precum și cântecele noastre românești, entuziasmară întru atâta capitala Bucovinei, încât mulți dintre tinerii români de acolo fură lițați de curent și părăsiră studiile ca să se facă actori”. (În această trupă dupăcum se știe, era angajat și acela ce avea să devină mai târziu Mihail Eminescu). — (Cf. T. T. Burada, Istoria Teatrului în Moldova, II 202—4).

¹⁾ V.: N. Iorga. Politica externă a regelui Carol I, Buc. 1923, ed. II p. 65, seq.

Alföld, VIII, 176, 1. VIII, p. 4: În-
taia reprezentație Sâmbătă, 1. VIII,
cu „Poetul Romantic”, comedie în
versuri, 1 act, de Millo, și „Doi pro-
fessori procopsiți, neprocopsiți”, co-
medie 1 act, de Scribe.

Despre reprezentarea aceasta „Al-
föld” (VIII, 178, 4. VIII, p. 3) publică
următoarea dare de seamă:

„Teatru românesc. — Trupa româ-
nească dela București de sub direcția
lui M. Pascaly și-a început reprezen-
tațiile Sâmbătă, în fața unui public
grozav de mare. Se poate spune, deși
se pare un paradox, — că au fost în
teatru de douăori atâtia câți ar fi
incăput; dar a și fost o căldură tropi-
că, care a întrecut toate gradele, nu
puține, ce ce știu la un teatru. Inte-
resul și însuflețirea au luptat însă cu
ea victorios, și nu numai frații noștri
de lege românească, ci și o bună par-
te a publicului cult al orașului nostru
s'a împărtășit de interesul pentru
teatrul român — până aci o terra in-
cognita —, iar plăcerea artistică ofer-
ită nu numai c-a corespuns, dar ni-a
și întrecut cu mult așteptările. M.
Pascaly însuși e un artist atât de dis-
tins, încât ar fi o podoabă pentru ori-
ce teatru; gesturile sale vii și mi-
mica fără pereche au stârnit în multe
rânduri aplauzele cele mai însuflețite.
Ceilalți artiști, deși sunt cu mult în
urma artei lui Pascaly, totuși, în to-
tal și individual, și-au deținut foarte
bine locul, și ceea ce a surprins la ei
în chip demn, este că până și rolul
celui mai mic dintre figuranți părea
atât de trecut în sânge, ceea ce la ar-
tiștii noștri e și până astăzi un biet
deziderat. Au reprezentat două come-
dii, bine rotunjite. În întâia, în come-
dia românească originală „Poetul ro-
mantic”, s'a distins mai ales Săpeanu.
În a doua, „Doi profesori procopsiți,
neprocopsiți”, de Scribe, partea leului
a fost a lui Pascaly, care a jucat cu
un comic fără pereche și cu un bun
humor pe Ledru. Mai trebuie să re-
marcați Săpeanu (în Roberville) și
Gestianu (în Carol). Publicul a privit
cu cel mai mare interes și cu cea mai
demnă satisfacție reprezentația, și cu
strigăte de „să trăiască” s'au îmbră-
țșat însufleții în manifestarea recu-
noștinței pentru teatrul românesc.”

În „Alföld”, VIII, 178, 4. VIII, p. 4,
se anunță pentru Marți, 4. VIII, „Fri-
ca e din raiu”, comedie națională, cu
cântice de Pascaly.

Despre această reprezentație nu gă-
sim în corpul ziarului nici o dare de
seamă.

Ibid., 187, 8. VIII, p. 4, se anunță
pentru Sâmbătă, 8. VIII, comedia ori-

ginală în 3 acte „Sterian Pătitul”, de
Pantazi Ghica.

Despre reprezentația aceasta se re-
latează pe larg („Alföld”, VIII, 184,
11. VIII, p. 2) într'un foileton semnat
(—cs—a.), scris de unul care spune
că nu este arădan și că era numai în
trecere prin Arad.

După ce face rezumatul comediei,
spune că este un subiect pur și sim-
plu nedemn de un turneu prin Ar-
deal al unei trupe naționale bucu-
reștene.

„O astfel de piesă, care ar fi tot-
odată să prezinte literatura drama-
tică română, nu e deloc potrivită să
ne facă cunoscută latura strălucită
a aceleia. Nu de autor trebuie să ne
mirăm, ci de Pascaly, care, într'un
pământ total străin, recomandă tea-
trul românesc cu astfel de pleavă. Pe
scurt, nici subiectul, nici prelucrarea
subiectului, nu este câtuș de puțin la
înălțimea literaturii dramatice a po-
poarelor culte.

„Ceea ce împrumută un oarecare in-
teres piesei, este că e luată dintr-o
viață străină nouă, ne face cunoștin-
ță cu trăsăturile unei vieți străine, cu
figuri străine și cu caractere străine.
Excesele de zel ale guvernului român
sunt aspru biciuite într'ansa, iar câte
una din figuri e un tip original. Cel-
ce-a ascultat-o până la capăt, poate
să spună: am văzut o piesă proastă, o
comedie fără gust, dar am învățat
din ea totatât, ca și când aș fi citit o
— descriere de călătorie.

„Ca să vorbesc și despre artiști, eu
din parte-mi nu pot fi atât de entu-
siast, ca să ridic pe Pascaly în rân-
dul celor dintâi artiști dramatici din
lume... Mi se pare că nici Pascaly
nu-mi cere așa ceva. El e la locul său
pe scenă, poate să fie întâiul între ar-
tiștii români, dar cum arta dramati-
că, ca artă, nu e legată nici de limbă,
nici de țară, nici de naționalitate, —
eu n'am putut descoperi într'ansul un
talent artistic mai înalt. Rolul, Ste-
rian, e un fel de rol de salon, dar a
fost cât se poate de străin în el, apu-
căturile sale de salon nu trec mai de-
parte de freatul pingolii, de fanfara-
nadă și de apucarea ambelor mâini
ale iubitei.

„În numele lor, ca figuri originale,
au fost foarte reușiți bărbatul gelcs și
căpitanul de hoți, și deasemenea fe-
mea necredincioasă soțului, din care
d-na Dimitrescu a făcut o figură
bună.”

„Celelalte numere. Am putea vorbi
despre ele în ediția a 99-a. Poate că și
publicul a fost recunoscător mai de-
grabă oaspeților decât artiștilor. A-

plauzele nu s'au adresat atât rezulta-
tului, cât mai ales străduinții.”

După cum se vede, e o critică mali-
toasă care nu poate să surprindă la
un ziar cu un trecut antiromănesc ca
acela din care cităm. Cât privește
însă subiectul piesei jucate, a fost —
după rezumatul ce-l aflăm în acest
foileton — într'adevăr „nedemn de
un turneu”⁴⁾.

Mai retin din această cronică dra-
matică: Mihăiță a fost jucat de Ve-
lescu, Ionașu de Gestian, Maria de
d-na Gestian, Turlacu de Săpeanu,
Frosa de d-na Dimitrescu⁵⁾.

A patra reprezentație s'a dat Marți,
11 August, cu „Mihai Viteazul după
bătălia dela Călugăreni”, piesă națio-
nală, 1 act, de Dim. Bolintineanu, pre-
cedată de „Bărbatul desmierdat”, co-
medie franceză, 1 act, trad. de Pascaly
(cf. anunțul din „Alföld”, VIII, 11,
VIII, p. 4).

Despre reprezentația aceasta citim
în „Alföld” (No. 186, 12. VIII, p. 4):

„Teatrul Român. — Reprezentația
de Marți a atras deasemenea un pu-
blic îngrozitor de mare la teatru, al
cărui fiecare colțișor a fost tixit. S'a
jucat o comedie într'un act, „Bărba-
tul desmierdat”, în care au jucat
Pascaly și dna Dimitrescu, dar crea-
ția lor n'a fost nici pe departe ca a
artiștilor noștri unguri cunoscuți. Nu
ne-a putut satisface nici declama-
ția lui Bălănescu. Cu atât mai vâr-
tos s'a remarcat Pascaly ca „Mihai
Bravul”, când a declamat cu nobilă
aprinde și plin de expresie versu-
rile românești sonore, întrerupt de
mai multeori de aplauzele publicului.
Coroana meritată a căpătat-o însă,
se pare din greșală, altcineva. Vi-
neri va fi deasemenea o reprezenta-
ție prețioasă, când d-na Matilda Pas-
caly va păși pe scenă pentru întâia-
oară.”

Alföld, VIII, 187, 14 VIII (Vineri),
p. 4, anunță pentru aceeași seară

⁴⁾ Compară cu nota precedentă; de-
asemenea cu repertoriul turneului
dela Chișinău (20. XI. 1868—15. III.
1869) al Teatrului Național din Iași,
— în Burada, ibid. 257, 268—71.

⁵⁾ Trupa cu care venise Pascaly în
Ardeal era alcătuită după Ollănescu
ibid., II, P. II, p. 93 nota din urmă-
tori, artiști: Simion Bălănescu, Frai-
vald, Gestian, Ralița Michăilescu,
Michăeasca, Matilda Pascaly, Lina
Stroenescu, Marița Vasilescu (partici-
pantă și la turneul basarabean al
lui N. Lukian, cf. T. T. Burada, Ist.
teatr. în Moldova, II, 269—270), Va-
silache și Petre Vellescu. După cum
se vede datele luate de Ollănescu din
ziarele de atunci („Albina”, „Her-
mannstädter ztg.” și „Românul”) nu
sunt complete.

a 5-a reprezentație a trupei Pascaly, cu „Strengarul din Paris“, comedie franceză în două acte, traducere de Pascaly. Va juca pentru prima oară la Arad d-na Matilda Pascaly.

Această piesă s'a jucat Marți, 18. VIII (cf. Alföld, No. 189, din VIII. p. 4, anunțul e redactat ca mai sus, încât se pare că reprezentația de Vineri n'ar fi avut loc).

Ziarul din care spicuesc n'are nici o mențiune nici despre aceste reprezentații și nici despre drama în 5 acte „Orbul și Nebuna“, anunțată pe ziua de 19. VIII. în beneficiul lui Geștian (cf. ibid. 19, VIII, p. 4, anunț = a șasea reprezentație).

În schimb în Alföld No. 193, Duminică 23, VIII. p. 3, se scrie la informații:

„Trupa română a lui M. Pascaly și-a încheiat reprezentațiile. În penultimele două seri s'au jucat comedii franțuzești traduse, în cari cu toții au dovedit multă istețime și familiarizare, și mai ales în „O ceașcă de ceai“ Pascaly și soția sa au excelat cu adevărat. A șaptea și ultima reprezentație a fost „Fanfaronul Timid“ (trad. de pe ungurește, I. T.). Pascaly a fost în elementul său; atât dânsul, cât și soția sa au fost chemați de mulțea la rampă și acoperiți cu ghirlânzi și buchete. Credem că Aradul va rămânea pentru trupa ce pleacă o plăcută amintire, deoarece abia am crede că vor fi găsiți în turneul lor o mai însuflețită primire decât la noi. Dar și publicul românesc dela noi va ținea minte această rândunică vestitoare a primăverii progresului literaturii și artei dramatice românești, care l-a împărțășit de multe seri senine și plăcute^{*)}.

Se vede însă că această primire a fost chiar mai atrăgătoare decât o arată rândurile de mai sus, căci anunțata plecare s'a amânat, și „Alföld“ din 27. VIII, No. 196, pag. 4, anunță reluarea excepțională, la dorința generală, a piesei „Strengarul din Paris“, cu Matilda Pascaly.

A fost relevată deasemenea drama „Orbul și nebuna“, în seara de Vineri 28. VIII, când trupa lui Pascaly și-a

^{*)} Că a și ținut-o minte, e destulă dovadă lărga participare a arădenilor la lupta ce s'a dat în cadrele Societății pentru înființarea unui teatru românesc stabil în Ardeal (înjghebată în urma unui apel din primăvara a. 1871 al „Gazetei Transilvaniei“, care trebuie pus în strânsă legătură cu acest Turneu al lui Pascaly, și cu cel din Bucovina și Basarabia al lui Millo și al lui Lukian).

Discuții și recenzii

Revista de filosofie (director: C. Rădulescu-Motru, secretar: N. Bagdasar), București, în editura „Societății Române de filosofie“.

Îndeosebi de doi ani încoace *Revista de filosofie* de sub direcția eruditului profesor universitar C. Rădulescu-Motru a luat un mare avânt. Grație unei organizații redacționale și unei rândueli gospodărești mai strânse, această revistă apare regulat, își dă un conținut substanțial, își sistematizează cronicile și-și îngrijește chiar și estetica tehnică. Sufletul noii apariții este prietinel și colaboratorul nostru d. N. Bagdasar, care și-a dat nu de mult doctoratul în filosofie la universitatea din Berlin după patru ani de serioasă pregătire științifică.

„Revista de filosofie“ face excelente servicii, pentru că nimic nu trage mai greu în cântarul intelectualității unui neam decât gândirea adâncită în profundele probleme ale existenței și scopurilor finale ale umanității.

Remarcăm studiile apărute în ultimele numere: „Pe marginea filosofiei bergsoniene“ de I. Petrovici, „Filosofia istoriei de O. Spengler“ de N. Bagdasar, „Cosmogonia elenă“ de Mircea Florian, „Eminescu și etica lui Schopenhauer“ de Tudor Vianu, „Școala practică și democrația“ de C. Rădulescu-Motru, ș. a., precum și frumosul buchet de recenzii asupra cărților recente de filosofie ce apar la noi și în streinătate.

Sunt cercetări de cea mai pură esență ce onorează puterea de ascensiune a rațiunii și geniului românesc.

Seria de conferințe organizate în 1928 și 1929 de către Societatea română de Filosofie a recolectat un strălu-

luit pentru ultima oară adio dela arădani.

În timpul cât a stat aici, soții Pascaly erau găzduiți la marele luptător Ion Popovici-Desseanu, la familia căruia se păstra până în vremea din urmă — după cum mă informează d-na Livia Gașpar, fiica lui Popovici-Desseanu — o colecție de fotografii ale trupei lui Pascaly, a cărei pierdere e cu atât mai regretabilă cu cât, în ce privește pe cei mai mulți dintre artiștii trupei, ar fi vorba după cât mi se pare de fotografii unice. O fotografie cu dedicație a directorului Pascaly se mai găsește încă la d-na Livia Gașpar.

De încheiere e bine să se știe că Pascaly mai plănuia și peste trei ani

cit rezultat moral și material. Cu mijloacele materiale înmulțite ea trece acum la o nouă realizare: societatea își propune să întemeieze o adevărată editură a filosofilor și să popularizeze celebrele opere filosofice streine. Va face să apară în curând traducerea Eticei lui Spinoza, apoi lucrările lui Berkeley și Hume.

Înregistrăm cu plăcere izbânda din ce în ce mai plină a Revistei de Filosofie și societății editoare, dorind ecou și în rândurile intelectualității românești din Transilvania.

Influențele streine asupra lui M. Eminescu

Încă prin anul 1911 apărea în Brașov o cercetare amplă a profesorului de pie memorie Alexandru Bogdan asupra influențelor streine surprinse în marele poem „Strigoii“. Tema descoperirii elementelor de împrumut și motivelor de inspirație ale genialului nostru poet e reluată de către criticii literari și filosofi cu intermitențe, dându-se la iveală precizuni tot mai interesante. Trei ultime preocupări în această direcție le găsim în „Datina“ (d. G. Bogdan-Duică), în „Revista de Filosofie“ (Tudor Vianu) și într-o broșură a dlui Ion Sângiorgiu („Mihail Eminescu și Goethe“, ed. Ramuri, Craiova). Dificultatea cea mai mare într-o a da de urma modelelor și influențelor constă în împrejurararea, că Eminescu n'a lăsat note cu privire la lecturile sale, decât prea puține.

un turneu la Arad, după cum o dovedește o „Înștiințare“ din „Alföld“, XI, 180, 8. VIII. 1871, p. 3, semnată „Comitetul organizator“. Se anunța prin Înștiințarea acestora că va da la 12, 13, 15, 16, 17 și 19 August 1871 reprezentații la Arad cu o trupă alcătuită din cei mai de seamă artiști ai teatru-lui din București. Înștiințarea e datată din 7. VIII, prin urmare e dată de un comitet de organizare arădan, în urma vr'unei scrisori primite dela Pascaly. Despre al doilea turneu nu se găsește însă nici o altă mențiune în ziarele locale, iar din Ollănescu, ibid., nu știm nimic despre o a doua vizită în Ardeal a unei trupei a lui Mihail Pascaly.

Isaia Tolan

Migăloșii scrutații de texte s'au convins despre cultura superioară filosofică a lui Eminescu și despre lecturile sale aprofundate de poezie romantică germană. Originalitatea n'a fost însă niciodată coplesită, dimpotrivă, asimilarea a fost cât mai desăvârșită, iar concepția sa personală nouă, distinctivă. Nu mai vorbim despre veșmântul literar care însemna o limbă românească definitiv consacrată, ca a unui creator puternic ce era.

Din comparația stabilită de d. Ion Sân-Giorgiu se vede limpede cât de mult citise Eminescu pe Goethe și se lăsase înrăurit de acesta în superba apoteoză a nemuririi geniului din „Luceafărul”.

Intr'o bună zi vom fi în posesia unor cât mai complete surse de inspirație poetică, culese la origina lecturilor marelui poet gânditor Mihail Eminescu.

Amânarea participării

În ultimul moment ne sosește știrea, că congresul socialist din Franța a votat o moțiune în sensul căreia au triumfat antiparticipaționiștii... Ar fi vorba deci de o victorie a curentului lui Leo Blum, care milita cu ardore pentru neparticiparea socialistilor într'un guvern chiar de stânga, decât dacă președinția consiliului s'ar da socialistilor. Acelaș congres votase o moțiune anterioară care smulsesse majoritatea voturilor pentru politica mai înțelegătoare a lui Paul Boncour și Renaudel, cari pledau pentru imediata intrare în guvern alături de elementele burgheze. Această moțiune a fost însă răsturnată de partizanii lui Blum și peste tot ai extremismului, care nu admite nici o colaborare și nici o constituire de cabinet cu actualele grupuri parlamentare; să se aștepte deci alegerile din 1932 și să se hotărască atunci. Un congres cu două moțiuni contradictorii! Ambele curente foarte puternice și intransigente. Până în cele din urmă însă se va potoli atmosfera și taberele se vor contopi din nou. Căci azi partidul socialist francez este grav amenințat în unitatea sa. Căci iată ce scrie *Le Populaire*, unicul organ parizian al socialistilor despre partidul lor (partid social-democrat care combate comunismul): „trop fort pour rester hors du jeu, pas assez fort pour le jouer seul, le Parti socialiste est évidemment dans la place le plus critique de son histoire”. Dilema nu este rezolvită prin mult așteptatul congres de Dumineca trecută.

Ion Clopoțel

Literatura românească în Italia

Cu puțină bunăvoință și, mai ales, cu multă iubire țara poate fi slujită și pe alte căi decât cele diplomatice: pe cele culturale, mai durabile și mai adânci. Nu știu care studios al trecutului susținea că mai mult trăește Dante prin poezia lui decât prin misiunile lui politice și că mai mult cântărește el decât toți prințșorii italieni din vremea lui: un adevăr clar, nemai având nevoie de altă demonstrație. Lucrul ni se potrivește și nouă, deși istoria noastră e mai plină de personalități politice-militare, decât de culmi culturale. Inșă atâta cât avem, de când destinul ne-a adus dela întunec la lumină, e bine să-l facem cunoscut străinătății.

Când se traduc în românește atâtea ineptii pentru minorele gusturi ale civilizabililor noștri, de ce să nu deschidem granițele și literaturii noastre sănătoase și specifice, care poate sta alături de produsele altor neamuri la cari celulele tradiției intelectuale, nu mai sunt în situația măștilor cu ochi neșiguri? De ce să nu arătăm și noi formele noastre de viață, lăsând pentru mai târziu formulele? Căci o radioactivitate are și literatura românească, și cu toate că e susceptibilă de o largă acuză de influențe, totuș exprimă ceva concret: sufletul românesc, care nu-i nici slav, nici unghuresc, nici turcesc, nici trac, ci-i românesc în universitatea lui. Astfel, cu acest conținut, e posibilă cea mai bună propagandă; cu ceace e prins în haina cuvântului care se adresează tuturor, se face cunoscut tot ce e mai de seamă la un popor. Astfel i se cunoaște caracterul. (Credem că tot în acest scop s'a întreprins vasta operă de traducere *Genio Slavo* în italianește, pentru documentarea precisă asupra sufletului slav, pe lângă profitul pur literar). Și oricare om de bună credință nu poate dori să fim cunoscuți numai sub raporturile cele strălucitoare, precum oricare om care a trăit la țară nu poate admite fără pată versurile lui Alecsandri. Suntem și răi, dar suntem și buni; dar, înainte de toate, nu voim să fim convenționali. Acest lucru se observă mai cu seamă la italieni: covârșiți de admirația străină pentru ce au fost, sunt indignați pentru o neatenție la ceace sunt. Noi nu suntem pe muceha aceasta; noi am fost totdeauna așa cum suntem acum, și deaceea

de ce să mistificăm cu reticențe și cu reliefări?

Cea mai bună cunoștință se face cu Românii prin literatură. Prin literatura în care grăesc Românii, nu medele dela Paris sau de aiurea. Cât tonnic cuprind paginile vieții noastre dela țară au spus-o criticii nemai când s'a tradus Slavici în nemțește; și aceleași cuvinte bune le-au spus cei engleji când l-au cunoscut pe Creangă. O cuminte selecționare deci, în domeniul literaturii noastre, când e vorba să se traducă, aduce serviciul cel mai cinstit și mai eficient.

*

În ultimul timp, preț de câțiva ani, s'au tradus în italianește mai multe volume din literatura noastră, decât — se pare — în toate celelalte limbi de cultură ce le vorbesc națiuni surori sau nesurori. O mică bibliotecă a unor principale opere literare românești poate sta de acum la îndemână oricui vrea să se „edifice” asupra secetei sau recoltei noastre în acest domeniu superior.

Aici și acum mă ocup de traduceri realizate sub privegherea dlui *Claudiu Isopescu*.

Fost membru al Școalei Române din Roma, d-sa cunoștea preferințele italienești încă din timpul războiului, participând la legiunea voluntarilor români formată aici. A rămas pe urmă în Italia, unde a ocupat onorific, la universitatea din Cetatea Eternă o catedră de lectorat al limbii române, care pe urmă i se preschimbă într'un conferențiat.

Cursurile de limbă română n'au fost nerodnice, iar fructul lor concret, pe lângă achiziția unor simpatii temeinice, este șiragul de traduceri publicate, fie în editura „Maia” din Milano, fie în „Nuova Italia” din Perugia și Veneția.

În aceeaș editură „Maia”, periodica *Due lire di novelle*, dedică lui Iorga „marelui scriitor român” No. 6, unde

¹⁾ Aceeaș editură făcuse încercarea cu lansarea altei serii de traduceri din proza românească, infiripând — sub aceleași auspicii — un număr de *Due lire di novelle* din autori următori: Sadoveanu, Bucuța, C. Ardeleanu, Brătescu-Voinesti, Gib. Mihăescu, E. Boureanu, Rebreanu, Slavici, Sandu-Aledea și Caragiale.

după o prefață economiastică, apar următoarele: Creangă, Eminescu (O aniversare), Zamfirescu, Iorga, Regina Maria, Agârbiceanu, Rebreanu, Otilia Cazimir, I. C. Vissarion, Odobescu, Delavrancea, Vlahuță, Sadoveanu, Brătescu-Voinești, Natalia Negru, Gârleanu, Cezar Petrescu, Dragoslav, Lucia Mantu, în tălmăcirile lui Enzo Loreti, Cesare Ruberti, Ugo Basso, Guido Mezzatesta, Lilio Cialdea, Venere Ișopescu, Nella Collini, Giulio Pansironi, Alfredo Grillo, Gaetano Cillico. Repertoriu bine înfiripat pentru o prezentare nu numai quasi-integrală, ci și caracteristică... O comparație să îmbie: pe un afiș al unei piese teatrale figurează mai multe nume de actori, care fiecare va încarna un personaj cel puțin, dacă nu un tip, care la reprezentare, supuși unei nivelări, făuresc impresia cea tare și durabilă; așa și această selecție în ton minor fu o favorabilă introducere la cele care urmară.

Veni în curând *Nicolino Bugia* (Niculăiță Minciună), fermecătoarea psihologie a crinului frânt a lui Brătescu-Voinești, în traducerea lui Enzo Loreti. Reclama editorului spune: „Brătescu-Voinești e Verga al literaturii române: nu așa de puternic ca marele italian, are o viziune precisă a vieții, iar lumea sa artistică e bogată și gâlgăitoare“. Iar traducătorul găsește în prefață câteva note juste asupra tradusului: „povestește fără să intervină; și această artă meșteșugită, așa de străină de literatura modernă, arta de a povesti fără a interveni, arta de a spune fără a părea că spui pătrunde întreaga operă a lui Brătescu-Voinești... pretutindeni domnește narațiunea dulce și simplă, lirică...“ Silința dată pentru a afla corespondentul italianesc al cuvântului cald și fin al părintelui sufletesc al lui Niculăiță a fost încununată de un relativ succes, făcând totuși ca acest volum din prima serie a „Romancierilor din toate țările“ să fie, până în momentul de față, epuizat. Astfel, aceeași editură, în „Colecția străină“, tot în traducerea lui Enzo Loreti publică *Servilia*, „roman“, extras din una din cele șapte performanțe ale lui „Adam și Eva“. Deci, Rebreanu, scriitor al concretului, al realului, care place în mod natural în Italia. Tălmăcirea e mai bună, susținând interesul pentru întâmplările romane ale eroilor. Paginile de precuvântare, deși inteligent scrise, vreau să-i dea o categorisire producției lui Rebreanu: nuvelele — realism; „Ion“ — misticism; „Pădurea spânzuraților“ —

simbolism; „Ciuleandra“ — cerebralism. Ceva adevăr este în aceste delimitări — căci adevărul se găsește și în minciună — însă e naiv lucru să legi viața — căci Rebreanu nu e altceva — cu brăie așa de colorate, cari plesnesc ușor.

„Nuova Italia“ își numără printre primele tălmăciri *Due amori* (Două iubiri), nuvelele de frunte ale lui Agârbiceanu. Transpunerea în italiană se datorește d-ș. Nella Collini, care a ales accente frumoase pentru stilul scriitorului transilvănean. Augusto Garsia *) consideră „umanitatea“ drept cel mai mare bun al lui Agârbiceanu și constată că „literatura română aduce un tip nou, foarte interesant, care poate ar merita un studiu aparte: acela al preotului căsătorit, cu copii: cu copii buni, frumoși și puternici“; dar dealcum întreaga prefață e scrisă cu înțelegere pentru viața cristalizată în stilul blând, sprijinit pe o experiență omenească profundă. — „Patria, aci, nu e un simbol gol, o idee abstractă: e Transilvania așa cum o vede Dan, cu satele sale, cu casele sale, cu zborul paserilor în cerul limpede, cu sunetul clopotelor sale, când e gata să o părăsească, știind că nu se va mai întoarce: cum o vede Dan în inima sa feciorelnică, părându-i o țară de vis și de mit... și ne este drag a crede că în dulcea țară a României vor mai fi încă safe de acestea“.

De acum „Nuova Italia“ dela Veneția, rupându-i-se ghița lagunelor, prezintă neobosit publicului italian scriitorii români.

D. Ișopescu nu scapă prilejul de a înfățișa cetitorilor dintre Adriatică și Tirrenă nici cele mai proaspete realizări ale geniului român; nu numai cei vechi — relativ — ai noștri, cei clasici, ci și cei noi, cei de astăzi. Astfel: *Simfonia fantastică* a lui Cezar Petrescu, abia scapă de coloanele „Gândirii“ și intră în veșmântul limbii lui Dante. Schimbarea cuvintelor într-o altă limbă, destul de distanțată, prin munca atâtor stilști, de a

*) Augusto Garsia e un nume bine cunoscut și scrierile lui răspândite în Italia. Din operele-i critice menționăm: *Il Magnifico e la Rinascita; Lorenzo dei Medici; Lo spirito del Rinascimento e l'Europa; I dialoghi dei vivi*. Din romane: *Le strade cieche*, și *Il dono*. A scris și 3 vol. de poezii: *Opposte voci; Voci di là del Fiume; Poesie*, precum și o tragedie: *Aeviterna*. A profesat mai mulți ani în Toscana, iar acum va lua postul de lector de limba italiană la Universitatea din Iași. Sperăm, că după interesul arătat până acum pentru noi, va fi un bun românizant.

noastră, a migălit-o dna A. Silvestri-Giorgi. Pretându-i-se și verbul lui Cezar Petrescu la aceasta, traducerea e printre cele mai bune. O prefață a aceluiaș Garsia o însoțește, cu adevărate aprecieri: „...Cezar Petrescu nu e un obiectiv, dar nici un superficial: orice împletire exterioară, orice povestire a lumii din afară și pentru el un pretext inconștient spre a-și spune un chin, un gând adânc... În acest roman scurt și repede a adunat și dezvoltat, în forme puternice realiste, întreaga drama spirituală a aceluia care a pierdut discernământul între aparență și adevăr și, murindu-i gustul vieții, s'a redus la un creier pur, care deapănă monoton drumul unor gândiri identice. Aceasta e drama monomaniei, simțită cu atâta adevăr și exprimată cu o așa evidență, încât ne pare retrăită nu numai artistic, dar mai mult decât artistic de Autor...“ Mai puțin de așteptat era ca Cezar Petrescu să fie dat lectură Italianilor, când legăturile sufletesti le are mai cu seamă cu Franța, însă renghiurile acestea sunt bune pentru multe boale *).

Alt domeniu, și totuși tot românesc, este al lui Pătrășcanu, al lui Caragiale: cel comic.

„Comic“ e puțin când zici: cine se gândește numai la răs, la semnul exterior, face rău. Comical e o expresie a unei stări sufletesti, a unui profund proces organic. E un om sănătos, sau un popor sănătos cel care râde. Iar când are și contingentă ironiei nu înseamnă că planul pe care stă e superior celui vizat? (Sunt țări întregi grave, capabile numai de umor). Comical și ironicul fac parte vie din sufletul nostru.

Colecția de nuvele din Pătrășcanu, adunate sub titlul generic de *La Signora Cuparencu*, cuprind cele opt nuvele mai caracteristice ale autorului, ca: În ghiarele tiranului, Un martir al igienii, Invingătorul lui Napoleon, etc. Tălmăcirea a lucrat-o dna V. Ișopescu, asociindu-și în felul acesta truda cu planul larg al soțului. În redarea acestor nuvele de conținut casnic a pus multă dragoste și și mai multă știință a celor două limbi. De astă dată d. Ișopescu a găsit în persoana lui Umberto Biscottini un personaj politico-cultural de marcă pentru prefațare. Precuvântarea e astfel — și pentru Pătrășcanu, precum pentru întreaga noastră literatură a ră-

*) Din Cezar Petrescu a mai apărut în italiană *Omul din vis*, tradus și prefațat de d. Ioachim Miloia.

sului și a surâsului, — în termeni foarte ascuțiți: „Această artă, de substanță țărănească, chiar și atunci când se îmbracă în cerebralism, și iluminată de lumina interioară a unei sprintene și subtile ironii, mărturisește un temperament notabil și, deoa-rece reoglindește viții și virtuți cari sunt comune în parte și literaturii noastre... Căci ironia lui Pătrășcanu nu e a noastră, în care surâsul se amestecă totdeauna cu lacrima și din adâncul amărăciunii se ridică o nădejde pierdută, ci e mai curând ironia descărnată și tăietoare a unui observator, care iartă, e adevărat, orice păcat, însă renunță la răscumpărarea păcătosului, care ni se arată înaintea așa cum l-a voit creatorul său, victimă plină și încurcată de propriile defecte, sau mai bine de singurul adevărat defect al fiecăruia: lipsa de echilibru, care e legea și armonia vieții“. Desigur materialul ironiei nu e nobil socialmente, însă nu poate fi învinuită ființa ironiei, esența ei, — dacă e vorba să se brodeze pe tema ironiei la noi⁴⁾.

Mult mai grea încercare a fost traducerea lui Caragiale. A lui Caragiale *al nostru*. Prin specificul lui, mai ales de ordin filologic, el prezenta dificultăți insurmontabile uneori. Insurmontabile, când vrei să fii înțeles, și încă cu profit.

Prima tentativă, a lui Lilio Cialdea a izbutit bine. A înmănunchiat în volumul *Il divorzio* 12 schițe (bozzetti) din multele giuvaeruri ale Maestrului, ca: Un om norocos, Diplomație, Atmosferă încărcată, High life, Boris Sarafoff, etc. Aci greutățile erau mai cu seamă cuprinse în jocurile de cuvinte, în volubilitatea spiritului sub ele, în nuanțele de sentimente, de atitudine. Volumul se deschide cu două pagini introductive, ale dlui Isopescu, succint și comprehensiv.

Piatra de încercare-tip a fost însă *O scrisoare pierdută*. Și-au îmbinat forțele d. Isopescu și dna A. Silvestri-Giorgi pentru a o scoate la bun liman. Dăm cuvântul lui Giulio Bertoni⁵⁾ care a cinstit volumul cu o

⁴⁾ Umberto Biscottini e o relevantă personalitate în noua Italie. Director al lui *Giornale di politica e di letteratura* — una dintre cele mai serioase reviste italienești, are o serie de cărți publicate, fie din domeniul politic, fie folkloristic, fie pur cultural.

⁵⁾ Giulio Bertoni — pentru cei cari nu știu — e cea mai distinsă autoritate în Italia în ceea ce privește filologia romanică. E directorul marelui reviste *Archivum Romanicum*. Dintre multele lucrări amintim: *Poesie, leggende e costumanze del Medio Evo*,

prefață: „E totdeauna riscat să traduci o operă a unui autentic umorist. Iar fiind vorba de Caragiale, care e zgârcit cu cuvintele și atribuie fiecărei silabe, s'ar putea spune, o valoare, întreprinderea e aproape disperată. Însă trebuie să convenim că prof. C. Isopescu și dna dr. A. Silvestri s'au achitat de datorie într'un mod de invidiat. Uneori m'am minunat cum au reușit să învingă așa de fericit și de elegant anumite dificultăți, cari păreau de neînviș într'o traducere, ca anumite scrinteli de cuvinte în gurile personajilor obișnuite să se servească de ele după ureche, pompos fără a le pricepe, și anumite forme stilistice proprii numai lui Caragiale...“ De altcum gândul bun de a cere lui Bertoni o prefață e răsplătit îndeajuns prin frumusețea și autoritatea cu care este scrisă; ar trebui citată în întregime. Merită reproduse încă următoarele: „Această lucidă, splendidă comicitate (în care individul se ridică până la a prezenta un „tip“ și unitatea se desvălește, cu trăsături universale, reflectată în diferite personaje lineare și elementare, cari îngrădesc în sine caracterele unor întregi mulțimi de ființe ambițioase sau înșelate, inconștiente sau depravate, viclene sau creștine) prin spiritul lui Caragiale se preface într'un umorism, așa e de acută observația, așa e de adâncă analiza scriitorului, care reconstruiește, reevocându-o în forme ideale, lumea experienței sale zilnice. Cea mai de seamă caracteristică a acestui singular umorism, așa de bogat în elemente grotești și farsești așa de umflat de umanitate palpitanță și vie constă în seninătatea sa difuză, în indiferența netedă, cu care viciile și grosolanția sunt culse și zugrăvite în esența lor și cu un simț vesel și fericit, care se răspândește în toată opera. În ea ca deasupra unui pisc inaccesibil și îndepărtat, artistul contemplă mulțimea sa de inepti și de pigmei. Umorismul nu răsare din cutare sau din cutare particularitate. E atmosfera, care încercuiește toată opera“. Așa dar, precum pentru literatura noastră această comedie însemna o dată, desigur pentru viața ei proprie traducerea — prima traducere — înseamnă o altă dată, mai mică, dar nu mai puțin glorioasă: a deschiderii porților străine în față-i. Chiar dacă nu va fi jucată vreodată

1917; *L'Orlando Furioso e la Rinascenza a Ferrara*, 1920; *Profilo storico del dialetto di Modena*, 1926; *Guarino da Verona fra i letterati e cortigiani estensi*, 1924, etc., etc.

La lettera smarrita, totuș singur faptul publicării într'o limbă universală este cel mai elocvent elogiu ce i se poate aduce.

O altă piesă tradusă din românește este *La pizza di Andrea Pietraru*, a lui Camil Petrescu, care redă titlul de *Suflete tari*. Trebuie să i se mulțumească tot dnei A. Silvestri-Giorgi pentru precizia și frumoasa tălmăcire precedată de predoslovăia dlui Isopescu. Se poate spera că această dramă să vadă lumina rampei, fiind prin netezimea concepției și a realizării nu numai în bună linie modernă, ci și apropiată de preferințele italienești. Un critic, în *Messaggero* (6. XI. 1929) apreciază în felul următor lucrarea: „Petrescu are foarte mari calități de psiholog și de scriitor, iar această operă a sa, chiar dacă e în anume puncte cam greoaie, nu greșește prin situațiile dramatice bine puse și bine desfășurate, și nici prin unele figuri, ca cea a lui Matei Boiu, destul de bine ticluite“.

În felul acesta, fie lucrând direct, fie îngrijindu-se de curata traducere, fie alegând buni editori și câștigând cuvintele autorizate ale unor personalități culturale și politice drept introducere pentru volumele publicate, d. Isopescu a făurit o bază sigură și solidă pentru înțelegerea și iubirea reciprocă italo-română. Mai putem aștepta încă multă vreme până ce s'ar fi creat transpunătorii italieni pentru literatura noastră, din senin. Și atunci am fi rămas ca și față de sora noastră cealaltă, Franța: cu dragostea numai dintr'o parte, nerăspunsă⁶⁾.

Roma.

Aurel Decel.

⁶⁾ Cu acelaș scop bine urmărit, de propagandă, d. C. Isopescu s'a prezentat într'o audiență la Ducele. I-a dăruit, împreună cu câteva lucrări științifice de ale dsale, traducurile în frumoasa limbă a lui Dante, din literatura noastră. Faptul a fost semnalat până și de cele mai modeste ziare din provincie, contribuind evident nu puțin la „plasarea“ literaturii noastre.

Citiți noul roman al lui

CEZAR PETRESCU:

„Calea Victoriei“

apărut la

Ed. „Națională“, S. Ciomei,

din București.

Centenarul unei reviste de renume mondial: „Revue des Deux Mondes“.

Maria Kastorska-Sergescu ¹⁾

Urechelnița

Sărbătorirea centenarului revistei *Revue des Deux Mondes*, care se face actualmente, cu atâta fast la Paris, nu e un eveniment pur local, o amintire pioasă și mândră, de care să se umple numai piepturile franceze. În fața acestui jubileu trebuie să se descopere capete de pe cuprinsul celor două lumi, cu deosebire însă din lumea veche a bătrânei Europe, ale cărei frământări de un veac *Revue des Deux Mondes* le-a urmărit și le-a înregistrat cu egală dragoste și competență. De altfel opiniile sunt în mare parte de acord în privința caracterului eminent al acestei publicații periodice. În privința aceasta nici revistele engleze nu o întrec. Acest caracter mondial organizatorii serbărilor dela Paris l-au scos, de altfel, în evidență cu destulă pricepere: în seria festivităților centenarului momentul cel mai important a fost solemnitatea din aula Sorbonei, unde, pe lângă reprezentanții autorităților și instituțiilor franceze, au vorbit și reprezentanții alor 13 state streine, între cari unii din cele două Americi.

Sărbătorirea acesta se poate compara — *mutatis mutandis* — cu cea organizată acum doi ani, la București, din prilejul împlinirii a 60 de ani de existență a *Convorbirilor Literare*. Dar să precizăm termenii comparației, pentru a ne da mai bine seamă de caracterul sărbătorii dela Paris. În capitala României s'a comemorat o activitate culturală într'adevăr unică și prodigioasă, care nu s'a revărsat însă decât peste ogoșul spiritului românesc; această activitate s'a îndreptat apoi pe făgașul unei singure direcții, al acelei „direcții noi” a cărei scop principal era respectul adevărului în cercetările științifice și cultul artei în literatură. După ce a epuizat acest principiu de luptă *Convorbirile* n'au mai fost o „forță activă” de întâiul ordin a culturii românești.

Ceea ce a făcut revista românească pentru curentul „direcției noi” *Revue des Deux Mondes* a săvârșit pentru toate marile curente ale veacului XIX. Intemeiată în 1829, când romantismul își jubila apogeul și se revărsa, dincolo de granițele literaturii în toate domeniile spiritului, tână revista a adăpostit cu drag și cu curaj în paginile ei pe reprezentanții fruntași ai noului curent. Victor Hugo, Alfred de Musset, Vigny, Merimé, George Sand, toate marile zeități romantice dau versuri și proză. Când romantismul apucă pe panta degenerării, revista îl lapădă și-l distruge cu ajutorul săgeților lui Sainte-Beuve, — el însuși militant, pe vremuri, în eroica tabără literară. În locul lui își face loc realismul balzacian și flaubertian, pe care marea revistă îl surprinde și-l sprijine, încă din fașă. Tot astfel se comportă și față de parnasianism, simbolism și psihologism. Baudelaire, cel ostracizat cu atâta violență, pentru a fi ridicat apoi între zeitățile literaturii universale și-a găsit adăpost

în această casă, atât de primitoare și înțelegătoare. Miracolul adaptării la spiritul vremii revista l-a cunoscut ca nici o altă consoartă a ei.

Aceasta în cât privește literatura. Dar revista n'a fost strict literară. Ea a promovat dela început și studiile de istorie, călătorii, sociale și politice. În privința aceasta comprehensiunea ei a fost tot atât de miraculoasă.

Istoria a luat o neobișnuită dezvoltare în cursul veacului trecut. Nu întârziind secolul al XIX-lea a fost botezat veacul istorismului. *Revue des Deux Mondes* a primit cu plăcere pe corifeii noii discipline; în paginile ei se pot surprinde etapele glorioase ale istoriografiei.

Istoria a fost ridicată la rangul pe care-l merită de pasiunea pentru trecut a romanticilor. Dar aceste suflete svăpăiate dela începutul veacului trecut aveau și alte pasiuni nobile, ca, de pildă, cea a drumeției. *Revue des Deux Mondes* a făcut loc și acestei pasiuni dând la lumină admirabile pagini de călătorie. Astfel au ajuns să fie cunoscute lumii locuri și oameni, asupra cărora plutia încă negura misterului și a ignoranței. Pasiunea pentru drumeția a romanticilor a desvelit Europei popoarele mici, între care ne găsim și noi.

Pasiunea drumeției și principiul naționalităților aruncat în lume de revoluția franceză. Acest principiu binefăcător, căruia îi datorăm România de azi, a fost, dela întâii pași o credință politică a marelui reviste franceze. O credință de un veac, căci abia azi, după marea războiu, se poate vorbi de realizarea deplină a libertăților naționale.

Dând ascultare acestei credințe revista făcea loc, încă din 1837, studiului unei tânăr român: *Mihail Anagnosti*, care vorbea, cu multă căldură și inteligență, despre Moldo-Valachii dela gurile Dunării. Anagnosti cerea atunci Europei să recunoască noua naționalitate, ajutând constituirea ei într'un stat, care să cuprindă ambele principate, acordându-i independența și așezându-i în frunte un principe strein. În 1848. *H. Desprez*, un iscusit cunosător al chestiunii orientale, prezenta în aceleași pagini, nici mai mult, nici mai puțin decât ideea dăcoromană. Iar în 1856 *Edgar Quinet* marele istoric și democrat pleda, cu o rară căldură pentru dreptul la viață al naționalității române.

Lui i-a urmat un lung șir de nume franceze și românești. A le înșira pe toate aici ne este imposibil. Ne mulțumim să atragem atențiunea asupra operei de propagandă în interesul nostru săvârșită de marea revistă și să-i mărturisim recunoștința noastră.

Ion Br. azu

□□□□□

Seara era liniște și dulce.

După dealurile împădurite, soarele înasfințit, tivia nourii roșieticii cu o dungă aurie.

Isus era târit către regele Irod, pe un drum plin de noroiu, după o zi ploioasă și mohorâtă.

Ii era foame și sete.

Un cerșetor trecea pe drum, îndreptându-se către un sat vecin.

Cum tocmai treceau pe lângă un izvor, soldații lui Pontiu-Pilat, îl rugară pe cerșetor să aducă puțină apă lui Isus.

Dar cerșetorul răspunse: „Eu sunt călător; nu mă pot opri din drumul meu”. Și-și grăbi pașul.

Isus se uită îndurerat la drumețul fără suflet și-i zise:

„Ai să fi vecinic drumeț și n'ai să te mai oprești niciodată”.

Fiul omului muri pe cruce și învie a treia zi.

Cerșetorul muri și el, după câteva zile.

Pe groapa lui, se văzu răsărind o mică plantă cu floarea aurie, o plantă necunoscută.

Ea se târi dela o groapă la alta, până ce trecu dincolo de porțile cimitirului.

Își făcu loc prin șanțuri, dealungul drumului, târându-se necontenit.

De atunci floarea, căreia oamezii i-au zis „urechelniță”²⁾ se întinde ca un chenar galben dealungul tuturor drumurilor și cărărilor, dar nu-i place să se apropie de apă...

Poți s'o calci și s'o rupi, ea nu poate găsi odihnă și se târăște într'una dealungul drumurilor.

Și așa are să meargă până la sfârșitul pământului. Până în clipa când sufletul rătăcit al bătrânului cerșetor, va putea să-și găsească mântuirea.

¹⁾ Din volumul „Légendes et contes de Podlachie”.

²⁾ Fiindcă seamănă cu insecta cu același nume despre care poporul crede că se vără în urechile oamenilor și animalelor (nota trad.).

Trad. de
I. Const. Delabaia

FAPTE, IDEI ȘI OBSERVAȚIUNI

Pentru educația poporului

S'a inaugurat de curând noua direcție a „Educației Poporului”, atașată Ministerului Muncii și Ocrotirilor Sociale. Cea mai mare parte a presei noastre n'a avut pentru acest eveniment decât cuvinte de ocară. O furtună de invective, care de care mai ordinare, au fost aruncate în capul noii instituții și a șefilor ei. S'a vorbit iarăși de sinecure, de milioane risipite pentru a căpăta câțiva acoliți ai regimului, de muncă inutilă și lăudă-roasă.

Ne simțim datori să intervenim în această discuție, care ni se pare că apucată pe o pantă primejdioasă, discreditând o idee nobilă și salvatoare.

Problema „culturii poporului” are la noi cu totul alte aspecte decât în alte țări. Analfabetismul atât de întins și lipsa de organizare a muncii intelectuale, cere la noi o urgență și salvatoare intervenție a statului. Problema culturii poporului e tot atât o *problemă de stat* ca și cea agrară și a votului universal. Intr'o măsură mai mare încă, deoarece dela rezolvirea ei depinde largă și inteligentă aplicare a celorlalte două reforme ale României moderne. Noi n'avem instituții bogate în activitate, nimbate de un înalt prestigiu, cari să aducă desrobirea culturală a masselor românești. Deaceia statul trebuie să intervină, are datoria să întindă colacul de salvare.

Ideea aceasta a fost, de altfel, mereu resuscitată de trecutele guverne. Proiectul pus astăzi în aplicare, e un gând care trecea mereu prin capetele miniștrilor liberali și averescani; el a fost însă aruncat mereu pe al doilea plan, din pricina dificultăților de ordin economic prin care trecea țara. Aceleași pricini au făcut și pe actualul guvern să întârzie aplicarea noii reforme. Cu toate că dificultățile de acest ordin planează încă, asemenea unor stafii blestamate, deasupra țării, totuși proiectul a fost votat și pus în aplicare, începând cu 1 Ianuarie 1930.

Lipsa de interes special pentru desrobirea culturală a masselor era o mare lacună a regimului democrat național-tărănist. Nu ne-am ridicat până acuma împotriva ei pentru că aveam cunoștință despre intențiile guvernului și așteptam darea lor în vi-leag.

Am arătat mai sus activitatea problemei culturale pentru țara noastră. Care este spiritul în care vrea să o rezolve noua instituție a Educației Poporului? Activitatea ei îmbrățișează două domenii imense și egal de importante: al *culturii populare* și al *culturii superioare*. În cel dintâu va căuta să pregătească personal și să strângă material, privitor la toate aspectele problemei de cultură populară; să studieze conștientios acest material, să organizeze propaganda; să coordoneze activitatea instituțiilor de cultură, particulare și de stat, cari fac de multe ori acelaș lucru, dacă nu se mănâncă una pe alta... În domeniul culturii superioare se va tinde

la organizarea în spirit modern a activității literare și științifice; a teatrelor; a muzicii; a artelor plastice; se vor organiza apoi legăturile culturale cu streinătatea, lăsate până acum la capriciile tuturor ministerelor. În legătură cu aceste domenii vor acționa două servicii tot atât de importante: al bibliotecilor și al publicațiilor.

Iată, în linii mari, planul de activitate al Direcției Educației Poporului. Din cele expuse se poate bănui marea ei menire.

Atunci de ce atâta ocară, aruncată guvernului din pricina ei? Nu găsim altă explicație decât sau optica totdeauna falsă a opoziției, sau nemărturisite ranchiune personale. Ambele sunt egal de condamnabile.

Horia Trandafir

*

Statutul minorităților. — Unul din ideile politice ale României noi a fost și legiferarea delicatei probleme a minorităților. Toate guvernele noastre au fost preocupate de această problemă și, în momentele lor serioase, au făcut promisiuni să-i dea o rezolvare dreaptă și demnă. Au fost năpădite însă aceste guverne, de interese de partid, și, ca totdeauna, au aruncat pe al doilea plan această capitală problemă de stat.

Ideea unui *statut al minorităților* umblă prin capetele politicianilor noștri de multă vreme. Aproape toți admit, când îi strângi cu ușa, această formulă civilizată și demnă. În politică însă ideile nu au preț decât atunci când sunt introduse în realitate. Și când a fost vorba de introducerea în realitate guvernele precedente s'au dat înapoi, sau au recurs la pacte secrete, la paliativele politicianismului. Iată că guvernul național-tărănist are curajul de a pași deschiși și în această problemă. Dela instalarea la putere, acest guvern a făgăduit statutul minoritar. În cursul guvernării de un an s'a mulțumit să supună problema unui studiu aprofundat, bazat pe întinse anchete în streinătate, iar acuma statutul e anunțat în mod oficial, de însuși șeful guvernului.

Acest statut nu poate fi alcătuit decât în spiritul suveranității naționale. De autonomie locală nici nu poate fi vorba. Hotărârile dela Alba-Iulia nu pot fi aplicate *ad litteram*. Pactul unirii cuprinde postulate de veacuri pentru România nouă. Ca orice evanghelie politică el trebuie *interpretat*. Pentru momentul actual al statului nostru el nu poate primi altă interpretare decât cea amintită.

De bună seamă că statutul va trezi și nemulțumiri. Pretențiile sunt *voit* exagerate, mai ales din partea minorităților. Dar chiar dacă va trezi și resentimente va avea cel puțin darul de a schimba *metoda* în raporturile cu minoritarii. Se va ști de acum încolo în mod lămurit ce drepturi le acordăm și ce datorii le cerem. Și va ști acest lucru și străinătatea, ceea ce nu e de loc fără importanță pentru prestigiul statului nostru.

Sfârșitul unei dictaturi? — Când punem revista sub presă dictatorul spaniol Primo de Rivera a fost nevoit să-și depună mandatul în mâinile Regelui Alfons. Mișcări populare de proporții tragice pentru ordinea internă l-au îndemnat la acest pas. Universitățile și armata s'au ridicat împotriva pumnului lui de fier. Floarea intelectualității și apărarea națională nu-l mai voiseră. Trebuia să plece...

Să fie oare acesta sfârșitul unei mascarade dictatoriale? Fără îndoială că da. Chiar dacă, pentru un moment, nu se va întrona regimul constituțional, formula găsită de Regele Alfons nu va fi decât trecătoare. Principalul în căderea unei dictaturi e demiterea șefului. Dictatura e omul, pumnul de fier al unui individ.

Proporțiile pe cari le-au luat mișcările din Spania sunt o dovadă de primejdii în care poate să cadă o țară supunându-se dictaturii.

Evenimentele din Spania să fie un memento pentru apetiturile cari încolțesc în capetele unora dintre politicienii noștri.

*

Căsătorie și logodnă princiară — Ziarele au fost pline de detaliile somptuoasei nunți dela Roma: principele Umberto de Piemont moștenitorul de tron al Italiei a luat în căsătorie pe Marie-José de Brabant fiica regelui Albert al Belgiei. *Illustrazione Italiana*, marea revistă dela Milano a închinat două numere complete evenimentului care a găsit viu ecou în straturile populare ale celor două țări. Aproape toate curțile europene au fost invitate și au prezintat daruri unele mai scumpe decât altele. Acolo este și cadoul lui Horthy regentul Ungariei: o trăsură cu patru cai albi de rasă. În marea ceremonie doar noi lipsim, Casa noastră domnitoare n'a avut nici un reprezentant, cu toată că era mai mult decât firesc să participăm la bucuria aceasta festivă a sorei noastre latine mai mari. Am simțit un regret.

În mare taină s'a oficiat la Predeal logodna principesei Ileana cu prințul de Hochberg. În cerc foarte intim. Câțiva ofițeri cu soțiile lor erau invitații. Nația noastră ține mult la principesa logodită, care are o cultură atât de românească și cunoaște atât de bine țara românească. Și parc'am fi dorit să aibe și această logodnă princiară mai multă strălucire, chiar dacă s'ar reduce la extrem proporțiile solemnității din toamnă dela Bruxelles, când prințul Umberto și prințesa Marie-José schimbau inelele.

*

O despărțire

În Octomvrie 1927 „Societatea de mâine” anunța în caractere mari re-apariția ziarului „Patria”, complet reorganizat, sub direcția mea și făcea apel la păturile cititoare ale publicului să primească în casă reînviatul ziar. *Reînviat*, pentru că trebuia reînțemeiat, refăcut radical, reînțezat

cu toate elementele aparatului redacțional și administrativ pentru a-l pune în ritmul actual al ziarelor moderne.

Nu mă pot institui singur judecător asupra activității ziaristice desfășurate dela 1 Oct. 1927 până la finele Ianuarie 1930 la „Patria” cotidiană și la „Patria de Duminecă”.

Cel mai autorizat certificat mi-l dă însăși existența viguroasă a „Patriei” în vremea directoratului meu.

Nu insist asupra motivelor cari au provocat despărțirea. Pentru că nu sunt interesante, ci, dimpotrivă, extrem de banale.

Țin însă ca o înaltă datorie morală să adresez tuturor acelor, cari mi-au dat concursul lor devotat pentru asigurarea succesului „Patriei”, mulțumitele mele cele mai calde și mai recunoscătoare. Grație lor mi-a fost dat să am unul dintre cele mai importante, poate cel mai strălucit succes ziaristic pe care l-am înregistrat după cel al „Societății de mâine”.

Desărcinat de enorma povară a unui cotidian românesc în Ardeal, revin azi la „Societatea de mâine” căreia vreau să mă consacru cu aceeași pasiune cu care am fondat-o și cu care am servit-o atâția ani.

„Societatea de mâine” intrând în anul al VII-lea, își va înmulți colaborările și paginile. Intelectualitatea românească are în „Societatea de mâine” o tribună solidă de rostire a marilor ei meniri și aspirații.

Cu fermitate și credință reiau intensiv activitatea la „Societatea de mâine”.

Ion Clopoțel

Postscriptum. Cu deosebită satisfacție citesc aceste rânduri în cele două mari cotidiane bucureștene „Adevărul” și „Dimineața” cu prilejul despărțirii de „Patria”, rânduri pentru cari rog direcția acestor ziare să primească expresia gratitudinii mele desăvârșite: „Dimineața” 28. I. 1930

Aflăm că d. Ion Clopoțel, deputat, care până acum era și directorul ziarului „Patria” din Cluj, s'a retras dela conducerea acestei gazete, hotărât a se consacra mai mult revistei „Societatea de mâine”, pe care o dirijează de mai mulți ani.

Independent de motivele cari l-au determinat pe d. Clopoțel — fost multă vreme colaborator al ziarelor noastre — să ia această hotărâre, plecarea d-sale dela „Patria”, unde a depus o muncă îmbelșugată și o reală pricepere gazetărească, este regretată de oricine se interesează de evoluția presei românești în Ardeal.

Industria Sărmiei S. A.

Cluj, Iuliu Maniu No. 25.

Producem :

Fier de beton, Eier laminat în colaci, Cue de tot felul, splinturi.

Sărmă de fier, albă, arsă, arămită, Sărmă zincată (galvanizată), Sărmă ghimpată-zincată,

Sărmă, de oțel, Arcuri pentru mobile, Agrafe de birou, sârme

pentru saci

„IRIS”

Societate Anonimă pentru
industria ceramică Cluj

Capital 12.000.000
deplin vărsat

Birourile și uzinele :
Cluj, Str. Chintăului. Telefon 9-26.

Prăvălia :
Cluj, Calea Reg. Ferdinand 36-33.
Telefon 10-18.

Produce:
porțelan, vase de porțelan, articole electrotehnice și farmaceutice
sobe de teracotă în culori și forme diferite de cea mai bună și mai frumoasă calitate:
Șamot-cărămizi refractare normale și în forme speciale de rezistență superioară, apoi pământ refractor.

Cassa de Păstrare și Banca de Credit din Cluj Soc. An.

Cluj, Piața Unirii Zo. 7.

Capital social:
85 milioane lei

SUCURSALE:

DEJ, SÂNMĂRTIN,
ALBA-IULIA, TG.
MUREȘ, ORADEA

Face toate operațiunile
bancare în modul cel
mai avantajos

Bancă autorizată pen-
tru valute. — Antre-
pozit lângă calea ferată.

INSTITUTE AFILIATE:

Cassa de Păstrare din Turda-Arieș în Turda; Banca Economică și Cassa de Păstrare din jud. Alba, Aiud; Banca Poporală Boc. An. în Huedin; Banca de Credit din Gherla Soc. An. în Gherla; Cassa de Păstrare din județul Odorheiu Societate Anon. în Odorheiu; Cassa de Păstrare și Credit din Gheorghiu și jur Societate Anonimă în Reghinul-Săseș.

Adresa abonatului :